

APORTACIONES INÉDITAS A UNA TRILOGIA LITERÀRIA BARCELONINA

(LÓPEZ-PICÓ, MARAGALL, MATHEU)

DISCURS LLEGIT EL DIA 15 DE FEBRER DE 1970
A LA

REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS
DE BARCELONA

PER L'ACADÈMIC DE NÚMERO
OCTAVI SALTOR I SOLER

I DISCURS DE CONTESTA DEL TAMBÉ ACADÈMIC DE NÚMERO
PERE BOHIGAS

BARCELONA
IMPRENTA VDA. DE FIDEL RODRÍGUEZ FERRÀN
1970

APORTACIONS INÈDITES A UNA TRILOGIA LITERÀRIA BARCELONINA

(LÓPEZ-PICÓ, MARAGALL, MATHEU)

DISCURS LLEGIT EL DIA 15 DE FEBRER DE 1970

A LA

REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS
DE BARCELONA

PER L'ACADÈMIC DE NÚMERO

OCTAVI SALTOR I SOLER

I DISCURS DE CONTESTA DEL TAMBÉ ACADÈMIC DE NÚMERO

PERE BOHIGAS

BARCELONA

IMPREMTA VDA. DE FIDEL RODRÍGUEZ FERRÀN

1970

Dipòsit legal. B. 6719 - 1970

Imp. Vda. Fidel - Bot, 13 - Barcelona, 1970

Honorables Autoritats i Representants.

Meritíssim Cenacle acadèmic.

Distingit Auditori.

Com un escolar poc preparat, en comparèixer davant d'un Tribunal, ensems competent i afable, acudo a proposar-vos, en compliment de l'article 13 dels nostres Estatuts, un esbós de tesina, que prendrà la forma de díptic: el *tribut*, estipulat i merescut, a la memòria de l'antecessor en el sítial, i l'*ofrena* d'un epistolari inèdit entre dues figures cabdals del nostre Renaixement literari. Una i altra part d'aquest treball, cancell només i introducció investigadora a majors i millors exègesis corporatives, de les quals siguin venturosa llavor les meves explicablement tímides paraules d'avui.¹

Siguem-hi, doncs, i perdoneu-me, a la bestreta, la migradesa científica i la torbació estilística, conscient com sóc que el vostre rang intel·lectual i la jerarquia de les personalitats que hauré d'evocar requerien coturns més alts que la meva planera exposició.

1. L'autor ha reduït a notes algunes referències que potser eren pròpies del text, en homenatge a la brevetat del discurs llegit.

TRIBUT

I. *La Cortesia.*

«Capítol de la Cortesia» titolà el meu antecessor, J. M. López-Picó, el que altres, menys dotats que ell, en diríem «poesia de circumstàncies».

El Mestre, però, que sentí aquesta cortesia, alhora com un imperatiu de franciscana generositat social i de senyorivola dedicació efusiva, multiplicà aquests delmes, minuciosament, al seu entorn, «per singulos dies».

A mi em caldria tota la seva inspiració, mortalment estroncada, salvada immortalment, per regraciar, als des d'avui companys acadèmics, l'acollida corporativa, tan falaguerament esclatant en ells, tan emotivament enaltidora per a mi.

El primer a voler-m'hi, «in pettore», fou cabalment el Poeta que reglamentàriament recordem. Per això és més d'agrair encara el gest d'haver-m'hi reservat el seu lloc, en designi que ell no desmentiria, germà gran com ens fou, en l'exercici d'un magisteri literari i en la constant companyia humana.²

Però encara una altra «circumstància» m'obliga a la reconeixença.

2. Vàrem conèixer L.-P. a l'«Associació Catalana d'Estudiants» (en la seva presidència hi succeïrem a Tomàs Garcés, amb Fèlix Millet en el càrrec de secretari) en una lectura poètica que hi férem, presentats per l'inoblidable i massa oblidat escriptor Joan Mínguez. L.-P. rubricà la seva generosa i jeràrquica assistència amb una abraçada que, després de vora mig segle, encara ens estremeix en el record. En aquelles sessions memorables de l'A. C. d'E. (carrer de Pelai o de Méndez-Núñez) ens constituïrem també amics, entre altres, sota el mestratge de L.-P., no menys estimulants amb ells, com amb tothom, amb els malaguanyats Miquel Llor i Carles Fages de Climent, les obres completes dels quals algun dia seran un fet, si tots hi posem el coll.

La de la figura que, abans que López-Picó (i després que l'Adolf Blanc³ i Francesc Ubach i Vinyeta),⁴ seguí en aquest cadiral acadèmic: el patrici Francesc Matheu i Fornells, a qui tantes gentileses, verament paternals, dec, en el curs, tanmateix limitat, de la meva iniciació literària.⁵

Per això, com ell us deia (el 28 de maig de 1922),⁶ jo també, en rebre la nova de la meva promoció,

«vaig guaitar temorenc dins el triat cenacle»,

i hauria deixat triomfar la sincera confusió discriminatòria, sense el be-

3. Adolf Blanch i Cortada, proclamat Mestre en Gai Saber el 3 de maig de 1868, als Jocs Florals de Barcelona, els presidí en 1869, suara ha fet cent anys. En el de la restauració de la festa (1859) obtingué la viola (*Amor a Déu*); en 1867, l'englantina (*La veu de les ruïnes*), i en 1868, la flor (*Lo castell feudal*). Hi actuà de secretari en 1860 i en 1865 hi llegí el discurs de gràcies. En l'homenatge dels mestres en gai saber (que suplí la celebració de 1925), aleshores vivents, als finats, consistent en la votació de les tres millors composicions guanyadores de cadascun dels tres premis ordinaris, *La veu de les ruïnes* figurà entre les englantines escollides, amb la màxima puntuació (15 vots). Guanyà també als J. F. de B. I premi extraordinari i 2 accèssits.

4. A la pàg. 41 de *Fulls d'Almanac*, «Vè recull de Moralitats i Pretextos», de L.-P., figura l'acotació titulada «Així començaria un romancet», i que diu, literalment:

*«Vells carrers de Barcelona,
olor d'Ubach i Vinyeta.*

Nota: Si no heu llegit l'obra copiosa de l'Ubach i Vinyeta no trobareu sentit als dos versos inicials ni sabreu finir el romancet.»

Francesc Ubach i Vinyeta, en efecte, destacà en el conreu del romanc històric. Proclamat Mestre en Gai Saber dels Jocs Florals de Barcelona el 3 de maig de 1874; els presidí en 1905, i hi guanyà 4 premis ordinaris, 13 extraordinaris i 19 accèssits.

5. La iniciació literària de l'autor d'aquest treball en les publicacions catalanes fou deguda a Francesc Matheu, qui ens publicà, al n.º 65 (any II) de «Catalana» (27 de juliol de 1919, p. 86), uns *Poemets del bell amar*. Fou mitjancer prop seu d'aquell original, el diputat provincial Bonaventura Plaja, a qui el facilità, amb aquella finalitat, l'inoblidable familiar nostre, destacat cirurgià castrense, Francesc Soler Garde. A ell devem també la medalla acadèmica del seu pare, a la «Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País», tan vinculada institucionalment al nostre enyorat, i ací glorificat, Josep-Maria López-Picó. Si-gui'ns permès d'afegir que a la redacció i administració de «Catalana» i «Lectura Popular» (els baixos de la casa n.º 287 del carrer de Mallorca), a partir d'aquella data, tant Francesc Matheu com el seu abnegat secretari, l'escriptor Josep Alemany i Borràs, ens acolliren sempre amb la més generosa bonhomia; acollida extesa totseguit per tota «La Colla» de la memorable «penya» de l'antic Hotel Colón.

6. Francesc Matheu ingressà a l'A. de B. Ll. de B. el 28 de maig de 1922. Li donà resposta en català Ramon D. Perés, escriptor que emprà habitualment el

nèvol imperatiu d'aquella «cortesia» que m'ensenyaren, successivament, i paral·lelament, els homes de «Catalana» i de «La Revista».

Si em calgués justificació de la gosadia, podria, doncs, repetir-vos l'estrofa sinceradora acadèmica del successor de l'Ubach:

*«Avui, que els anys m'han fet menys esquerp que abansara,
al vostre noble invit he fet més bona cara,
com la calia fer.*

A la vostra bondat no hi ha por que defugi.

*M'hi heu ofert un seient, i ho prenc com un refugi
per la vellor que vé.»*

I si els auguris fossin acceptes en una tan seriosa Corporació, clouríem aquesta introducció remerciadora recordant-vos que J. M. López-Picó, finia la seva (abans de l'ofrena inèdita del poema «Job», que constituï pròpiament el seu discurs d'ingrés),⁷ amb la transcripció íntegra i l'amarg

castellà com a llengua literària. Després de l'evocació necrològica en prosa del seu antecessor Ubach i Vinyeta, Matheu llegí el seu magistral discurs en vers, una de les millors peces de poesia didàctica del nostre Renaixement, on enalteix la trilogia formada per Milà i Fontanals, Víctor Balaguer i Marià Aguiló, el perfil psicològic i literari de cadascun dels quals esculpeix en estrofes modèl·liques. «*Un que, és tot claredat, un que crida, un que plora... — Sembla que encara els veig.*» I afegeix, en l'estrofa següent, per a més precisa identificació genèrica: «*Que si En Milà era llum, En Balaguer era flama, — i l'Aguiló era foc.*» En l'«empresa» d'«empènyer cap endalt» els altres, com definia Matheu, en aquest discurs, la seva vocació, el seu actual successor en l'A. fou un dels innombrables beneficiaris, a través d'un anecdotari tan prolix com emotiu.

7. Posseïm l'original autògraf del discurs d'ingrés de L.-P. a la R. A. de B. Ll. de B. (30 maig 1948). En la seva pàg. 13, immediatament després de la necrologia del seu antecessor, Francesc Matheu, i abans d'entrar en la lectura d'ofrena del seu poema bíblic inèdit *Job*, el nou acadèmic hi diu: «Que mai més, en cap hora nova, no ens convingui aquest plany d'Octavi Saltor en els moments més tràgics que hàgim viscut». I transcriu íntegrament, a continuació, el nostre sonet, *El plany en l'hora nova*, datat en 1936, i que recollirem, més tard (Barcelona, 1952, Publs. de «La Revista»), en el nostre volum *Cendra votiva* sota un frontispici, precisament, de López-Picó; *Versos blancs a Octavi Saltor, en el cinquantè aniversari dels seus anys madurs*. Es, aquesta, una de les moltes generoses interferències de L.-P. en la vida i en l'obra del seu deixeble i ara successor seu acadèmic, «germà en la Fe, l'amistat i la poesia».

comentari votiu, d'un sonet elegíac del qui ara us parla («El plany en l'hora nova»).⁸

Però anem ja a la deguda evocació biogràfica, melangiosament res-tituidora.

II. *La Biografia*⁹

Josep Maria López-Picó nasqué a Barcelona, el 14 d'octubre de 1886. Cursà les primeres lletres al col·legi del Sr. Antoni Gibert.

Es graduà a la nostra Facultat de Filosofia i Lletres, amb la qualifi-cació de «sobresaliente».

Hi obtingué el premi universitari del centenari del «Quijote» en 1905.

Inicià en 1906 les seves col·laboracions literàries a la revista «Joventut».

Publicà la primera de les seves «Op.», «Torment-Froment», en 1910, amb una portada signada per «Apa» (Feliu Elies), i un pròleg d'Eugeni d'Ors.¹⁰

Mullerat, en 1912, amb Angelina Batllori Deitx.¹¹

8. Sense que hom pugui gosar parlar de reciprocitat poètica, però potser resumint, en un sonet, alguns dels conceptes d'aquesta nostra *Cortesia* d'avui, el 30 de maig de 1948, escrivíem a J. M. López-Picó:

«Hereteu la més alta senyoria,
sense minva en el canvi ni en el greu
sentit pairal que és vostre i que fou seu
en l'estímul, el seny, la poesia.

Seieu, doncs, sens rubor ni melangia,
al sitial que omplí Francesc Matheu
dels seus dons de patrici i de romeu
del món de somnis de «la pàtria mia».

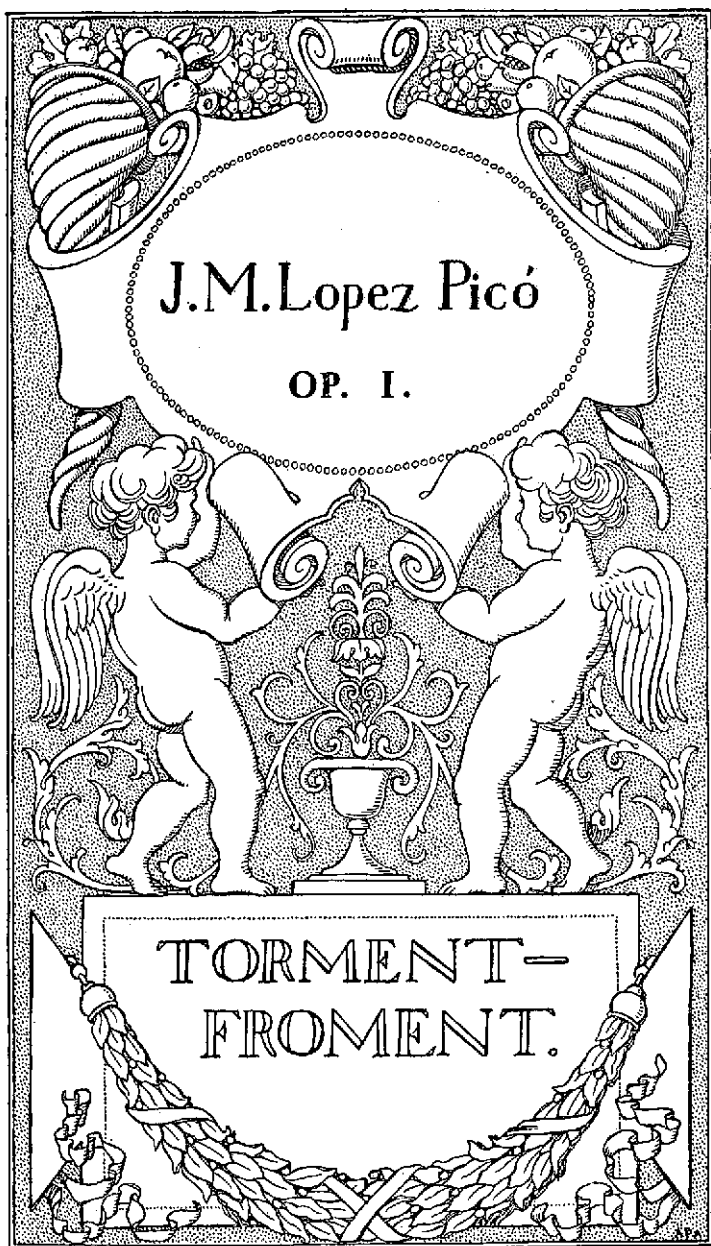
No hi ha llindars, ni escoles ni fatigues
quan s'enllacen a chor les mans amigues
per centrar el culte etern de l'Esperit.

I ambdós presents són ben bé avui, alhora:
no mors, poeta, quan la terra et plora
si una altra veu et daura la Gran Nit.»

9. Per a la biografia de L.-P., veg. *López-Picó, als deu anys de la seva mort*, pp. 10-11 del n.º 149 de «Tele-Estel» (corresponent al 23 de maig de 1969) de l'autor d'aquestes ratlles.

10. Posseïm, per generosa donació de L.-P., el dibuix original a la ploma d'aquesta portada, i el manuscrit de l'Eugeni d'Ors. També, per igual títol, el retrat que, en vida del Poeta, li féu el malaguanyat pintor Ramon Rogent, una reproducció del qual ilustra aquesta edició.

11. Josep-Maria López-Picó i Angelina Batllori Deitx es casaren el 28 de novembre de 1912. En nasqueren quatre fills: Montserrat (n. el 8 d'abril de 1914),

Dibuix original de l'artista Feliu Elias («Apa») de la Op. I de López Picó,
«Torment-Froment»

Fundà, amb Joaquim Folguera (malaguanyadament traspasat en 1919), «La Revista» i les seves «Publicacions», en 1915. (Una i altres, bressol, testimoni i refugi de totes les inquietuds, universals i particulars, de la nostra cultura, de creació i d'assimilació, durant vint anys consecutius.)

Premi Fastenrath de poesia als Jocs Florals de Barcelona de 1929, amb «L'oci de la paraula».¹²

Membre de l'Institut d'Estudis Catalans des de 1933. Hi cobrí la vacant de Jaume Bofill i Mates («Guerau de Liost»).

llicenciada en lletres; Jordi (n. el 11 d'agost de 1916), enginyer industrial; Narcís (n. el 16 d'octubre de 1921), advocat i funcionari provincial, i Josep (n. el 20 de juny de 1926), metge. Angelina morí el 2 de maig de 1957. Dos anys després, el 24 de maig de 1959, el Poeta. Havia nascut a Barcelona el 14 d'octubre de 1886. Els seus estudis Universitaris de lletres, en aquesta ciutat, finiren amb una tesina cervantina. Preuniversitàriament, la seva docència fou rebuda als Jesuïtes de Casp. Es mantingué, fins a la seva mort, com consta en varies de les seves edicions, «sodalis marianus». D'aquella convivència congregacional brollà, entre altres, l'amistat amb l'enyorat P. Vergés, i amb l'escriptor Ricard Permanyer, pare de la muller del Pt. de la nostra R. A. de B. Ll., Dr. Martí de Riquer, i amic no menys inoblidable de l'autor d'aquestes ratlles.

12. Josep Maria López-Picó fou Mantenedor dels Jocs Florals de Barcelona en 1934 (any que els presidí Pompeu Fabra). En 1936 (darrer any de llur celebració pública) hi guanyà l'englantina (Poblet). En 1907 (debut literari seu) hi guanyà un accésit a la Copa (premi de prosa literària) amb la narració *Vides frivols*. En 1913, amb plica anònima, obtingué un premi extraordinari creat pels Mantenedors amb els *Estrams en lloança de la dona catalana* (lema «Dona immortal»). En 1929, el seu llibre *L'oci de la paraula* fou honorat amb el premi Fastenrath de poesia. Amb *Variacions líriques* guanyà el premi Joaquim Folguera l'any 1935 (amb un jurat presidit per Josep Carner i completat per Clementina Arderiu, Josep-V. Foix, Sebastià Sánchez-Juan i l'autor d'aquest treball). A la deliberació (celebrada entorn del llit on, malalt, estava postrat J.-V. Foix), hi assistí també Carles Riba, acompanyant la seva muller.

13. La *Salutació d'ingrés a l'Institut d'Estudis Catalans*. 25 d'abril de 1934, figura transcrita a les pàgs. 68-74 del volum «Lleures del pensament», VI recull de *Moralitats i Pretextos*, Edit. Altés, Barcelona, 1935. Hi és, naturalment, evocada la figura de Jaume Bofill i Mates («Guerau de Liost»). A la pàg. 73, López-Picó hi «esquematitza tres etapes del moment cultural que tots nosaltres hem viscut», així:

«Rubió i Lluc — Prat de la Riba — Puig i Cadafalch
Pi Joan — Ors — Josep Carner
Fabra — Bofill i Mates — Carles Riba.»

Creiem significatius aquests angles, o tríptics, selectius, en les valoracions humanes de L.-P. en el panorama de la Renaixença.

Afegirem que aquest parlament, amb el títol *Filòlegs i Poetes*, fou publicat pel propi I. d'E. C. en el seu volum de «Discursos i Memòries» (Barcelona, MCMXXXVIII), després d'haver estat inserit a les eds. del 25 d'abril de 1934 per «La Publicitat» i «La Veu de Catalunya».

President de la secció de Literatura de l'Ateneu Barcelonès, en 1933.

Premi Joaquim Folguera de poesia, en 1934, amb «Variacions líriques».

Membre numerari de la «Real Academia de Buenas Letras» de Barcelona, amb recepció pública el 30 de maig de 1948.

Espiga de Plata en el concurs poètic eucarístic internacional barceloní de 1952, sota la presidència literària de Paul Claudel.¹⁴

Altres primers premis en certàmens poètics excepcionals: 1947, a Montserrat; 1954, any marià universal, a Barcelona.

Publicació del I volum de la seva obra completa, a la Biblioteca Excelsa, de l'editorial Selecta, en 1948, que motivà un veritable jubileu d'homenatges amicals i literaris, sobretot poètics. Comprèn les Ops. I a la LX.¹⁵

Diguem encara que L.-Picó ocupà, fins a la seva jubilació, la oficialia

14. La bibliografia sobre Claudel i López-Picó, i les seves relacions humanes i literàries, és nombrosa. Nosaltres mateixos ens hi hem referit sovint, amics com fórem d'un i altre. Però esmentarem l'article *De Paul Claudel a López-Picó*, aparegut el 10 de novembre de 1949 en «El Correo Catalán», de Barcelona, signat per Domènec Juncadella, i on resulten inicialment establertes el que en diríem analogies i diferències entre ambdós poetes. «No puede, pues, decirse», conclouia el comentarista, «que López-Picó sea nuestro Claudel; cómo no podrían los franceses decir que Claudel fuera su López-Picó. Hermanados por una altísima vocación privilegiada de grandes líricos católicos del mundo contemporáneo, sólo puede parangonárseles admirativamente, en una ponderación común que los fraternice. La huella de su personalidad profunda, de su personalísimo estilo, será en ambos indeleble; el tiempo no hará sino afianzarla en la historia de las letras mundiales». Aquestes afirmacions, escrites encara en vida d'ambdós poetes, han vingut rubricades irrevocablement després de llur absència mortal.

15. L'aparició del primer (i fins ara únic volum publicat) de la O. C. de J. M. López-Picó a la Biblioteca Excelsa, i la seva preparació jubilar (1946), suscitaren l'homenatge líric dels poetes catalans, que li trameteren composicions originals dedicades al seu magisteri. Singularment expressiva fou, per la personalitat de l'autor i per l'accent de devoció literària que la inspira, la de Mn. Pere Ribot, commemorativa dels 60 anys del Poeta:

ENHORABONA

*Al poeta i amic Josep M.ª López Picó en
l'any jubilar de la seva seixantena.*

Vaig perdre'm per la selva dels teus càntics,
d'infant, i encara et dic poeta meu.
Sóc plè d'olor, lluny dels vergers romàntics,
o Abella ardent de la Rosa de Déu!

major del «Colegio del Arte Mayor de la Seda», i, sobretot, la secretaria general de la «Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País»,¹⁶ la venerable Corporació de Dret Públic que es féu un honor altíssim de

que encara em deixes a la boca llum del sol,
mel melada i xarrup de rossinyol,
l'ànima plena de la teva Aroma.
Canta, poeta meu, de cara a Roma!
Roma és la mare del teu fill: el vol!

PERE RIBOT, *Prev.*
Abadia de Sant Martí de
Riells del Montseny. 1946

«Arran d'aquest breu poema meu», ens escrivia Mn. Pere Ribot (carta seva de 27 de juny de 1969), «recordo que el gran poeta em llegei, a l'escalf de la seva llar, el poema *Job*, encara fresc de tinta». (Recordem que fou amb aquest poema que L.-P. féu la seva entrada a l'A. de B. Ll. de B.). «Al veure'm commogut, impressionat de la lectura, l'home em besà al front. Era l'agraïment de veure's empeltat, cor a cor, a l'esperit del deixeble, jo, pobra criatura de Déu.» Una tan explícita reiteració de fidelitat personal i poètica, vers L.-P., de part d'un sacerdot-poeta tan rellevant i indiscutit en la nostra lírica contemporània, esdevé una de les més rotundes vindicacions responsables del nostre precedessor acadèmic, adés i ara.

Altres ofrenes poètiques antològiques que posseïm són les dels enyorats Ricard Permanyer i Carles Fages de Climent, i de Manuel Bertran Oriola, sempre tan addicte al mestratge de L.-P.

El vol. 7 de la col·lecció bilingüe «La Senda» («Ediciones Polígrafa, S. A.», 164 pàgs., Barcelona, 1969) ha estat dedicat a una «Antologia de la obra poètica de J. M. López-Picó», amb extens i profund pròleg i meditada selecció de Felip Cid i digna versió castellana de Jaume Pomar; seguit de nota bio-bibliogràfica. (Llibre aparegut durant el tiratge del present treball.)

En fi: en «El Correo Catalán» (ed. del 8 de juny de 1948), Domènec Juncadella dedicava un article a J. M. López-Picó, *académico*, on feia constar, alludint la successió Matheu-L.-P., que «salvando distancia en el tiempo y en el estilo, la Academia ha consagrado, con esta elección tan acertada, los postulados de unidad, continuidad y tradición que enlazaban indisolublemente a todos los líricos del movimiento romántico que abanderó Aribau, presidió Milà i Fontanals y consagraron Aguiló y Verdaguers».

16. A l'espaiós despatx de l'«Econòmica», en el noble edifici del n.º 5 del carrer de Sant Sever, on L.-P. anava totes les tardes, hi solia rebre els joves lletraferits i comunicava als amics i deixebles les primícies de la seva obra literària, sota la tolerància deferent dels successius presidents de la Casa, entre els que, entre molts altres barcelonins il·lustres, figurà Francesc Matheu i Fornells. També hi figurà el nostre i no menys enyorat company acadèmic Ferran Valls-i-Taberner, historiador i jurista, per iniciativa del qual el signant ocupà dilatadament la Vice-Presidència corporativa. I, cas excepcional en l'història de la Casa, vaig fer-hi dues vegades (1935 i 1965) l'elogi de la Virtut, en la festa anual de la Institució.

tenir-lo al seu servei. Com la Diputació Provincial de Barcelona, on López-Picó actuà de Cap del Negociat d'Actes.¹⁷

Morí el 24 de maig de 1959, també a Barcelona, al quart pis («118 graons», diria ell) de la casa n.º 121 de la Rambla de Catalunya, on havia viscut i on morí Prat de la Riba.¹⁸

La vocació d'amistat de López-Picó; la seva consciència de servei, al seu país i als seus homes; la seva propiciació estimulant a la revelació vocacional, i a la glòria, íntima i pública, dels altres, fan encara avui inoblidable la seva figura, tant com supervivent la seva enyorança.

De la seva obra literària i la seva significació en l'itinerari històric de la nostra Renaixença, en farem totseguit capítol apart, on, a més de conceptes fonamentals, aliens i propis, sobre la ja publicada, afegirem algunes notícies nostres sobre la inèdita, considerable.¹⁹

17. J. L. López-Picó i la seva muller Angelina Batllori Deix de L.-P. gaudiren de la protecció i predilecció del patrici Narcís Verdaguier i Callís i de la seva esposa, la benemèrita dama Francisca Bonnemaïson i Farriols (Reina dels J. F. de B. de 1892), que encaminaren el jove matrimoni del Poeta i la seva Musa, en el suport econòmic de la seva llar. Funcionari, L.-P., del «Colegio del Arte Mayor de la Seda», de la «Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País» i, sobretot, de la Mancomunitat de Catalunya (Generalitat i Diputació), Prat de la Riba acollí paternalment el novell oficinista i li atorgà una generosa confiança administrativa. Mai no oblidà el Poeta l'escena en què el President, que atenia un nucli científic internacional rellevant, tot extremant la seva deferència amb el novell funcionari que entrà a recollir-li una signatura, el presentà als visitants així: «El jove poeta J. M. López-Picó, que ens fa l'honor de compartir amb nosaltres les tasques del govern de Catalunya». L.-P. menà el Negociat d'Actes de la Corporació Provincial, càrrec on, per meritòria oposició, el substituï el seu fill Narcís, batejat així en memòria de l'esmentat N. V. i C.

18. Els marmessors literaris de L.-P., designats per ell expressament, foren: Carles Riba i Bracons i Ramon Rucabado i Comerma, ja finats, i l'autor d'aquesta monografia. Amb els dos primers, i llurs famílies, la família López-Picó-Batllori, mantingué llaços molt íntims, fins i tot sacramentals. Així L.-P. fou padrí d'Eulàlia Riba i Arderiu, a la qual dedicà un epitalami (homologat entre les seves Ops.). Rucabado ho fou de Narcís López i Batllori. Però l'ample cercle de devots, amics i deixebles de L.-P. fou tan considerable com l'índex de noms dels col·laboradors de «La Revista» i dels autors editats en les seves «Publicacions».

19. Després del nostre estudi d'introducció a la lectura general de la O. C. de López-Picó, a la Biblioteca Excelsa (Edit. Selecta), poden ésser consultats, potser a títol complementari, els nostres articles: «*El año litúrgico en la obra de López-Picó*», a «Destino», 24 desembre 1949; «*El jubileo de un poeta*», a «El Correo Catalán», de 17 d'abril 1956, on són glossades, alhora, les efemèrides dels seus 70 anys de vida, i cinquantenari de funcionari i d'escriptor. Ja després de la mort del Poeta, v. «*Una orfandad acompañada*» («El Noticiero Universal», 19 maig 1960); «*El prestigio de un poeta*» («El Correo Catalán», 1 juliol 1962), vindicatiu del tercer

III. L'home de «La Revista»²⁰

En una de les pàgines periodístiques més vives de sentiment i més abrindades de sinceritat de J. M. de Sagarra,²¹ ell lamentava que en un número de «Insula», de Madrid, dedicat a les lletres catalanes, «no aparezca con todo el relieve que a su alta calidad intelectual corresponde la figura del poeta José María López-Picó», en qui «se da el caso que (L.-P.), además de su viva, voluminosa, personalísima, original y pura presencia en la poesía catalana, durante cuarenta años» (l'article és de 1953) «y con la aportación —enorme— de sesenta volúmenes poéticos, ha sido entre nosotros precisamente el intelectual con el espíritu más abierto a la cortesía, a la atención y al intercambio. Ha puesto su curiosidad y su desin-

aniversari de l'enyor de L.-P.; «*Memoria de un poeta eternizado*» («El Noticiero Universal», 9 novembre 1962), on és recordada l'absència definitiva de la muller del Poeta; «*Un poeta entre músicos*» («Diario de Barcelona», 11 de novembre de 1969), on és homologada i comentada la producció poètica de L.-P. musicada per més d'una dotzena de compositors. També, entorn de l'amistat de L.-P. i Carles Riba, i del doble epistolari inèdit llur, esmentat en el curs d'aquest treball, v. «*Coloquio póstumo de poetas*» («El Noticiero Universal», 30 novembre 1960). Molts altres articles nostres acoten o difonen altres aspectes de la recordança humana o literària de L.-P., en diaris i revistes. Però potser són els ací citats els que poden oferir major interès al nostre lector d'avui per aprofundir els «panorames de l'obra poètica de J. M. López-Picó», que és el títol que donàrem al pròleg a les O. C. del Poeta.

20. «La Revista» aparegué el 15 de maig de 1915. El darrer número publicat du data de juny de 1936. Fou, primerament, publicació quinzenal. En la seva darrera etapa es convertí en miscel·lània semestral, que compensava, per la seva extensió, la correlativa minva de periodicitat. Tant pel seu contingut original antològic de tota la cultura catalana, com per les referències amatents de lletres i arts de l'exterior, «La Revista» és un document únic per pulsar l'afinament intel·lectual de Catalunya durant aquells vint anys de la publicació. Aquesta anà acompanyada de les «Publicacions de «La Revista»», on alternaren monografies sobre art, literatura, història, crítica, etc., dels més diversos autors, amb obres literàries originals (poesia, narració, teatre, etc.). Aquestes «Publicacions» han sobreviscut al Poeta, a través del mecenatge de l'editor i erudit Josep Maria de Casacuberta, que ha continuat, més espaiadament, les sèries indicades.

21. Veg. «Diario de Barcelona» del 12 de desembre de 1953. Explicitament l'autor, que fou membre numerari electe de la R. A. de B. Ll. de B., traspasat pocs anys després de L.-Picó, volgué adherir-se, reparadorament, pel retard del seu comentari, al jubileu lopezpiconià de 1946 i 1948. També fou honor nostre prologar, pòstumament, la O. C. poètica (Bibl. Perenne) de J. M. de Sagarra i haver estat en vida seva oferent de l'homenatge col·lectiu del país.

teresado afecto, no sólo al servicio de todo lo notable que entre nosotros se cocía, sino al de todos los movimientos literarios que se producían en el suelo ibérico y ha dado constancia, en su cotidiana labor, de la palpita-ción espiritual, que durante el período que va de una a otra guerra se ha dejado sentir más allá de nuestras fronteras».²²

Aquí enllaça Sagarra el seu comentari al de l'home de «La Revista», «que, durante años y años, se mantuvo gracias a su voluntad y a su extra-ordinaria tenacidad; contra viento y marea, y con escasísimos recursos económicos». L'home de lletres gegantí que fou J. M. de Sagarra, qualifica «La Revista» de «entrañable invención de López-Picó, y fue la primera publicación exclusivamente literaria que entre nosotros tuvo la osadía de ver las cosas en grande y mantuvo la noble ambición de la universalidad; y por encima de toda política impresa, se limitó al servicio de lo puramente intelectual, con un criterio generoso y limpio».

Sagarra evoca el dibuix de Josep Obiols que fou distintiu de «La Revista» i de «los infinitos volúmenes» de poesia i didàctica que acomboià l'editorial unipersonal lópez-piconiana; per acabar la seva ponderació dient que «en el esfuerzo de "La Revista" hubo mucho de quijotismo en el mejor sentido de la palabra». Destaca el comentarista la total integració d'autors, sortosos o frustrats, en la col·lecció editorial lópez-piconiana; com

22. Les amistats literàries de L.-P. a l'exterior de Catalunya foren nombroses i qualificades. Entre els escriptors castellans, p. ex., «Azorín», que mantingué amb el Poeta tracte amical i correspondència directa. De part d'ella n'havíem estat nosaltres missatgers personals, en les visites eventuais fetes al pis del n.º 19 del carrer Zorrilla, on visqué i morí, segons làpida que ho advera, l'autor de «La voluntad». No menys íntima fou la relació amb el cordialíssim E. Diez-Canedo, traductor i conreador del català literari. Ni més alta la mantinguda amb Miguel de Unamuno, a través d'un tracte, i, sobretot, d'un epistolari recíproc memorable, que algun dia, aci o allà, caldria fer editorialment públic. Entre els escriptors europeus no peninsulars, remarcarem la relació de L.-P. amb Paul Claudel, a qui revelà precoçment L.-P. en el seu fascicle *Escritores estrangers contemporanis* («Minerva», col·lecció popular de coneixements indispensables, editada pel Consell de Pedagogia de la Mancomunitat de Catalunya). En venir Claudel a Barcelona (maig-juny de 1952) per a presidir el certàmen poètic universal del XXXV Congrés Eucarístic Internacional, el primer que ens demanà fou quan podria abraçar el seu gran amic J. M. López-Picó. Això fou totseguit possible, i ben públicament, al Palau de la Música Catalana, en guanyar L.-P. l'Espiga de Plata en aquell concurs on Claudel llegí el seu memorable discurs presidencial, publicat immediatament per «Études», la revista dels jesuïtes francesos. Són, altrament, prou conegudes, les interpretacions líriques de L.-P. (*Temes*), tan personals, recreacions veritables de textos aliens, sense minva de qualitat ni d'esperit.

així —segueix— cal recordar-ho o revelar-ho a «las más recientes promociones literarias catalanas».

En fi. Abans del paràgraf final, tan emotiu, amb què Sagarra clou el seu article, hi evoca, amb gratitud, la recepció consecutiva i puntual, de «uno a uno, todos los frutos de este gran árbol lírico, de este fecundísimo ingenio, que ha llevado a la preclara cárcel de la rima, con una exigencia máxima, todas las repercusiones de su monólogo cristiano en presencia de Dios y de los hombres, en contacto con todo lo que el Universo puede ofrecer a la hospitalidad de una alma de elección».

Sigui'ns perdonada l'extensió d'aquesta cita, en el nostre text, no sols per la categoria d'autoritat del seu autor, sinó també per la força inspirada i la precisió actualitzadora, en vindicar, alhora que el Poeta, el creador de «La Revista», publicació i col·lecció que «un home sol»²³ dreçà amb tanta modèstia i eficàcia com desinterès en el clos privat (que ell així féu transcendent i públic, enllà del món) de la nostra Cultura (amb majúscula).²⁴

IV. El Poeta

Sota el títol general «Els qui viuran per sempre més en el record», l'escriptor Leandre Amigó el sintetitzà així: ²⁵

23. Es sabut que, en el període 1936-39, i en el curs d'un registre practicat per «incontrolats» en el domicili de L.-P., la inculpció aparent (tanmateix no sostinguda) fou que hi trobaren «massa llibres per a un home sol». Sense sospitar que amb aquest prejudici potser el definien, filosòficament, per a la història cultural del país: en els seus propis llibres i en els per ell editats, dels altres. Tot, obra immensa d'«un home sol».

24. Al sopluig de «La Revista» i sota l'estímul de López-Picó, sorgí una de les vocacions literàries més quantitativament considerables i qualitativament més originals del Noucents: Agustí Escclasans, que compartí amb Carles Riba la presentació crítica de l'*Antologia lírica López-piconiana* (Barcelona, 1932, edit. Altés). El més rellevant dels deixebles de l'Escclasans, l'escriptor Fèlix Cucurull, està preparant una selecció de l'obra poètica de l'autor dels *Ritmes*, precedida d'un seu estudi preliminar.

Entre els més joves escriptors d'aleshores revelats per «La Revista», en plena adolescència, recordarem J. M. Rovira Artigues, que gaudi també de l'amistat i les confidències de Joan Salvat-Papasseit. Entre les publicacions de «La Revista», esmentarem que elles revelaren («Una cultura del cinema») la vocació d'assagista i d'intel·lectual precoç de l'acadèmic Dr. Guillem Díaz-Plaja, precursor, en aquella matèria com en tantes d'altres, de temes, més tard prodigats, però dels que ell fou notable iniciador.

25. Veg. aquest estudi de Leandre Amigó Batllori, al n.º 46, 4t. trimestre, octubre 1959, a les pp. 20-23 del «Boletín de la Asociación del Personal de la

«López-Picó és un dels més interessants poetes del nostre país. Un líric pur. Difícil, si volem, però mai obscur. Ell portà endavant l'experiència anímica maragalliana i el buf espiritual i psicològic d'Ausias March i els petrarquistes. Cal, tanmateix, estudiar l'estructura i el funcionament del seu esperit en l'acte de la creació poètica. En ell, l'emoció i el pensament s'alien: símbols i imatges arriben a fer-lo presoner. Noble presó, tanmateix: Els seus poemes duen l'empremta d'una imatge principal constellada d'altres símbols accessoris. Meditació lírica en fugues d'imatges de la més minuciosa simplicitat; però sempre amb riquesa d'alliteracions i de ritmes interns.»

I això, amb una amplitud temàtica que suscita en el comentarista el record de l'elogi de Carles Riba, per al qual l'obra López-piconiana apareix com una obra-suma: «l'expressió lírica d'un home català del primer terç del noucents, oscil·lant entre els multicolors vents innúmbers d'una rosa que té, per a quatre punts cardinals, la vida i el cor, els llibres i Déu». Amigó afegeix: «El temps, la mort, el món, tot és motiu de reflexió per al poeta. Ell illumina el misteri de la creació. I canta abstraccions amb imatges concretes».

J. M. Boix Selva, el poeta de «Soledat abrupta», distingeix, en el diagnòstic crític López-piconià,²⁶ entre el concepte d'obra «obscura», que repudia, i el d'«abrupta», que accepta. «Molts desconeixen J. M. López-Picó —escriu B. S.—, perquè el seu pensament floreix en alçàries que els és difícil abastar. Però és a ells a qui cal ascendir. El cim que s'abai-xés, per a fer-se accessible, deixaria d'ésser cim.» Tot i que L.-P. «de la diversitat fa una de les característiques del seu personalíssim segell

Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorro». Bàsicament, el treball ha estat reproduït per l'autor en el seu recent i celebrat volum *Presències i evocacions*, amb pròleg de Domènec Guansé, publicat per l'Editorial Selecta (1969) sota el n.º 417 de la seva col·lecció, a les pp. 23-30.

26. L'estudi de J. M. Boix Selva sobre J. M. López-Picó és un dels més lúcids i complets, dintre la seva síntesi crítica, dels formulats pels escriptors catalans sobre el poeta de *L'Ofrena*. Encapçala i raona l'antologia lírica, establerta també per B.-S., que integra el vol. 5 de la col·lecció «Lírics catalans», publicada sota la divisa «L'Oreig de la Rosa dels Vents», dirigida pel malaguanyat Josep Janés Olivé (Barcelona, 1938). El programa de la col·lecció comprenia des de Ramon Llull fins als propis director i antologista, segons indicació de la coberta. Dins el mateix «Oreig», eren anunciats també «Lírics universals» (San Juan de la Cruz, Ovidi, Ronsard, Rilke, Shelley, Camoens, Dante, Puixkin, etc.). L'edició que esmentem du un retrat de L.-P. fet a la ploma per Francesc Domingo, l'il·lustrador de la magna edició del *Via-Crucis* del propi poeta.

poètic». «Poesia, però, sempre cenyida, treballada, exultant d'imatgeria, i amb un sentit d'ordre geometritzant.»

En això, diríem nosaltres, radica una de les claus de la seva grandesa; que l'autodisciplina del Poeta, estròficament impecable, en la seva innumerable modalitat articuladora del vers, no minva mai l'elevació del seu to, l'excelsitud dels seus temes sobirans, ni la precisió descriptiva dels seus epítets i les seves metàfores. Com si la forma encarnés tan perfectament el fons, que el maridatge, la fusió, no sols sorgissin alhora, sinó que semblen constituïts, preterintencionalment, l'una per a l'altre.²⁷

Ja definí, auguralment, Eugeni d'Ors, en el seu pròleg, bellíssim i lúcida, a la I Op. del Poeta: «El froment d'or que és aquesta poesia, arriba a fer-se net de qualsevulla taca que recordés el seu turmentós origen. Totes les forces, contingudes tant temps, han pogut conjuminar-se per a la major excelsitud de la producció. Tots els dolors s'han consumit en ella, talment com en la fundició d'una estàtua, la cera es perd i resta el bronze».²⁸

A seixanta anys de distància d'aquelles paraules, aquest (aquell) bronze de l'«obra ben feta» López-piconiana, sentim que és encara el millor (i, per ara, l'únic) monument al Poeta.

V. La Catolicitat

Aquest cicle coherent, alhora centrípet i centrífug, tan arquitecturalment arbitrat, com en un món estructural subjectivíssim, descobert per ell i desplegat ordenadament per al lector, és una de les raons implícita-

27. Entre els crítics contemporanis de major dedicació López-piconiana cal destacar el també poeta Lluís Gassó Carbonell, en els seus assaigs inèdits *Els quatre punts cardinals de la poesia catalana* (entre els quals inclou L.-P.) i *Josep Maria López-Picó, poeta barceloní*; un i altre premiats en certàmens literaris. L.-P. és també dedicatari d'una de les seccions del llibre *Arbre*, de Ll. G. C., prologat precisament pel signant del present treball, i un dels més rellevants, pel seu original lirisme i puixança d'inspiració, de la nombrosa bibliografia poètica del seu autor. És en el segon d'aquests assaigs que el crític recull la confessió temàtica López-piconiana: *L'Amor, la Mort, Déu i l'Infinit*. És també aquí on l'autor recorda que per a Joan Bta. Torelló, L.-P. és «el milionari de la poesia catalana».

28. López-Picó fou, en l'etapa inicial del magisteri d'orsia, el confident preferit de Xènius. La correspondència de l'Ors a L.-P., íntegrament conservada, i que comprèn, amb interrupcions, el primer quart d'aquest segle, ilustra poderosament sobre l'evolució del pensament estètic, i àdhuc polític, de l'autor de *La ben plantada*. Nosaltres hem encetat les cites d'orsianes d'aquest epistolari, expressives de l'alt concepte, literari i humà, de Xènius a L.-P., en l'assaig «*Aproximación*

ment i explícitament confessionals del seu cant. Però no per actitud d'humilitat convencional, de minimització psicològica davant d'un Jehovà, adorat, però inaccessible; sinó per conscient retorn al Pare, dels dons, dels talents, multiplicats: «Sóc natural davant del meu Senyor».

Perquè, recíprocament, el Poeta és fill d'Adam, «Adam, a qui Jesús diu Pare». Car no hi ha un sol carisma del Credo catòlic, de la teologia de la Redempció, que no hagi trobat encuny, en la poesia seva publicada o en la inèdita, en algun dels seus cants majors o en alguna de les seves elipsis incidentals. D'una manera tan persuassiva, que en l'admiració pogueren seguir-lo, amb igual devoció fervorosa, els immersos en la correntia de la Fe que els analítics de la ribera.

En aquest aspecte, un dels més convençuts panegiristes de «L'obra de J. M. López-Picó»,²⁹ fou Rafael Tasis: «En la persona de L.-P. s'ajuntaven, sota el signe genèric del poeta civil i religiós, un patriota exigent, un ciutadà impecable, un funcionari d'alta categoria —a l'estil dels *public servants* anglesos— i un editor ple de generositat», i de qui «la cortesia era fabulosa». «La seva amatent curiositat per les obres dels seus contemporanis» i «també per les de les noves generacions, té ben pocs parions en la història de la nostra cultura».

«En aquesta obra —segueix dient Tasis—, vista en el seu conjunt, es destaquen grans moments que es diuen, sens dubte, “L'ofrena” (1915), “El meu pare i jo” (1920), “La nova ofrena” (1922), “Elegia” (1925), “Invocació secular” (1926), “Epitalami” (1931), “Seny” (1936), i els grans poemes de tema religiós de després de la guerra.» «El poema de vasta empenta,

barcelonesa a un cincuentenari de “Xènius”» (vol. II de «Miscellanea Barcinonensia», 1962, pp. 31-52). Però la magnitud cíclica i l'interès psicològic i erudit d'aquestes cartes, on l'Ors lliura a L.-P., expansivament, tota la seva intimitat, mereix un estudi aprofundit i directe, exhaustiu de la seva polièdrica dimensió, no sols noucentista, sinó europea.

29. *L'obra de Josep M.º López-Picó*, en el n.º 20 d'«El Pont» (Editorial Ariany, S. A.), dedicat majoritàriament «A la memòria» de J. M. L.-P. En el mateix número i completant l'homenatge: el sonet de Manuel Bertran Oriola, *Trànsit de J. M. L.-P.*; *Antologia de poemes breus de L.-P.*; l'assaig d'Antoni Sala Cornadó *El poema breu en l'obra de L.-P.*; el lúcid article de Lluís Gassó Carbonell sobre *La poesia, expressió total de L.-P.*, i el nostre introit *J. M. López-Picó, poeta de l'amistat*. En nota (p. 52) és remarcada i justificada l'absència de J. M. Boix-Selva, a qui havia estat encarregat «abans que a ningú» un estudi sobre J. M. L.-P. Però l'«escrupolositat de treball» del comentarista el dugué, «aplicant-se sobre el tema triat», a «un treball que, per l'extensió sobrepassa els límits» de la publicació, i que «per la lentitud d'elaboració que requereix», hauria determinat un major ajornament de l'homenatge-miscel·lània, que «El Pont» es venia proposant.

extens però no narratiu, més prop de la lírica metafísica d'un John Donne que de l'èpica d'un Milton, troba en aquests volums alguns dels millors exemples que s'hagin produït en llengua catalana», afirma Tasis, polemist inoblidable.

Un testimoniatge com el de Tasis a favor de la magna poesia cristològica i hagiogràfica lópez-piconiana, substancialment inèdita, escrita des de 1939 ençà, esdevé una reparació irrecusable a l'injust menyspreu o a la peresosa ignorància amb què certs crítics i antologistes s'han deturat en el I vol. de les seves O. C.

Per tot això, el P. Miquel Batllori,³⁰ que no gosava anomenar poeta catòlic Joan Maragall, expressament, i per contrast, predicava la catolicitat explícita de «Hopkins, Claudel i el nostre López-Picó». I la paràbola coincident del nostre disseny confessional d'avui sembla restar, així, irrefutablement i armònicament closa, en aquest incís de la nostra evocació.

VI. *La Litúrgia*

No ens estranyi, doncs, que l'arquitectura lópez-piconiana sigui, estèticament i eclesialment, litúrgica; que els edificis dels seus poemes resultin, en propietat, per la configuració externa i la disposició interior, literalment basilicals. El P. Jordi Blajot, S. I., poeta ell mateix, i crític, en enfocar la poesia religiosa de L.-P., el designa «un poeta catedralici».

L.-P. és, en efecte, per al P. Blajot,³¹ «todo el catolicismo hecho poesía». I afegeix: «Poeta rotundamente catedralicio: sillar y filigrana, vuelo de aguja y retablo teológico, policromía del vitral y catarata balsámica del órgano. Poesía católica además por su objetividad dogmática, por su universalidad eclesial y por la enraizada y persistente romanidad».

I Albert Manent, poeta i crític com l'anterior,³² després de reconèixer

30. Veg. *L'inconformisme religiós de Joan Maragall* en l'edició de les conferències commemoratives del centenari de la seva naixença i cinquantenari de la seva mort, donades al Palau de la Música Catalana, Barcelona, 1963, p. 54. Citat per Albert Manent, en l'estudi que seguidament esmentarem (nota 32).

31. Veg. en «Orbis Catholicus», «revista iberoamericana internacional», Edit. Herder, S. A., Barcelona, any V, n.º 10, octubre de 1962, t. II, pp. 290-91, l'allusió lópez-piconiana, dins el treball «Valores religiosos de la poesía española contemporánea», pp. 272-92. És l'únic poeta de llengua literària catalana destacat en aquest assaig.

32. Veg. *Deu i el seu conjur en la poesia catalana moderna*, per Albert Manent, a les pp. 7-27, al n.º 29 de «Qüestions de Vida Cristiana», Abadia de Montser-

que «veritablement el títol de poeta catòlic per antonomàsia és el que escau més a l'autor de *Pax*», afirma que «en l'axiologia espiritual de López-Picó, el Cristianisme té la prioritat absoluta i per a ell és un valor antropològic». I, com Tasis, remarca que, «en la darrera època, especialment després de la nostra guerra civil i de la segona Guerra Mundial, L.-P. s'apregona en les grans realitats i els grans temes del Cristianisme, per fer-ne gairebé un sol cant, el fonament de la seva darrera poesia».

Si abans, com precisà Carles Riba, hem assistit «al despullament d'una ànima» (procés mixte d'introversió ascètica i d'ofrena immoladora), ara el Poeta, amb els materials d'aquesta indumentària litúrgica a mà, reconstrueix, al ritme de les magnes Paraules eclesials (encícliques, solemnitats, pregàries, commemoracions), la Basilica on conflueixen, amb la seva pròpia Fe, les creences universals.

El màxim subjectivisme, l'accent personalíssim del Poeta, pels camins de la Litúrgia i de la deprecació ortodoxa (rites i lletanies, patristica i evangeli) s'articula així («pedra de Pere» diria el propi autor), en el casalici de la Catolicitat: «Roma i Amor, per tal que el seny no mori». O, com li digué Mn. Pere Ribot: «Roma és la mare del teu fill: el vol!».³³ Del basament fins al pinacle, amb una coherència absoluta de pensament i una erudició teològica i pastoral impressionants, insuperades en la lírica catalana.

El cosmos temàtic lópez-piconià s'integra, per tant, en una doxologia rica de conceptes i d'expressions, on el Cristocentrisme més substanciós i inspirat s'alia a un antropomorfisme poètic, menat, millor dit restituit, al Creador, per vies franciscanes (el P. Blajot hi trobarà també arrels teresianes i ignasians).

Un cop d'ull més directe a la Op. inèdita ens permetrà d'enrobustir aquestes consideracions tan autoritzades dels seus comentaristes més amatents. Però si la Litúrgia és la manifestació més autèntica de la vivència espiritual del cristià, L.-P. adverà amb escreix, en la seva obra, aquesta seva convicció, millor diríem encara professió, del seu ésser total de practicant i d'artista, de creient.

rat, 1965. L'allusió lópez-piconiana apareix a les pp. 18-19. Molt important resulta la panoràmica que A. M. configura en el seu extens i sòlid treball, el qual va seguit, per cert, d'una no menys interessant monografia de Jordi Cots i Moner sobre *La preocupació religiosa en l'obra de Pere Quart*.

33. V. nota 15 on és transcrit íntegrament el poema votiu de Mn. Pere Ribot.

VII. La O. C. inèdita³⁴

L'obra completa publicada de J. M. López-Picó comprenia (ja ho hem dit) LX Ops., des de «Torment-Froment» fins a «Pax». La precedien dues primeres obres poètiques. Per nota, en el nostre pròleg introductori, foren transcrits tres composicions omeses per l'autor, però ben representatives de l'evolució lírica lópez-piconiana («Tarda a la vila», «Un Nadal desficiós», «Oda novíssima a Barcelona»)³⁵. La O. C. inèdita comprenia, en vida del Poeta, de la op. LXI («Miniatures inicials»), a la CXXI («Sedaç del segon quinqueni poètic de la seixantena de l'autor»).

Algunes d'aquestes aportacions líriques trobaren acollida en volums singulars, com les eucarístiques en «Taula parada»,³⁶ dins les eds. de «La Revista», o «Les Dominiques de l'any Litúrgic» (publicació dels seus amics de Santa Coloma de Farners), o la magna «Oda a l'Assumpció» (amb versions políglotes qualificades),³⁷ o les ops. integradores del tríptic

34. Sobre la poesia inèdita de L.-P., veg. l'assaig «*El secreto del poeta*», també de l'autor del present treball, a les pp. 31-34 de «*Razón y Fe*», «revista hispano-americana de Cultura», Madrid, núms. 750-751, tom. 162, corresponent a juliol-agost de 1960. Alguns dels seus conceptes i referències coincideixen inevitablement amb els ara ací exposats. En l'esmentat treball a «*R. y F.*» és transcrit, en facsimil autògraf, un sonet de L.-P. a Juan Ramón Jiménez, del qual, al dors, figura una versió poètica castellana del P. Juan Bta. Bertran, S. I., tan fidel sempre a l'amistat i a la memòria del «nostre» poeta, i traductor de varies altres obres seves, com el P. Ramon Castelltort, Sch. P.

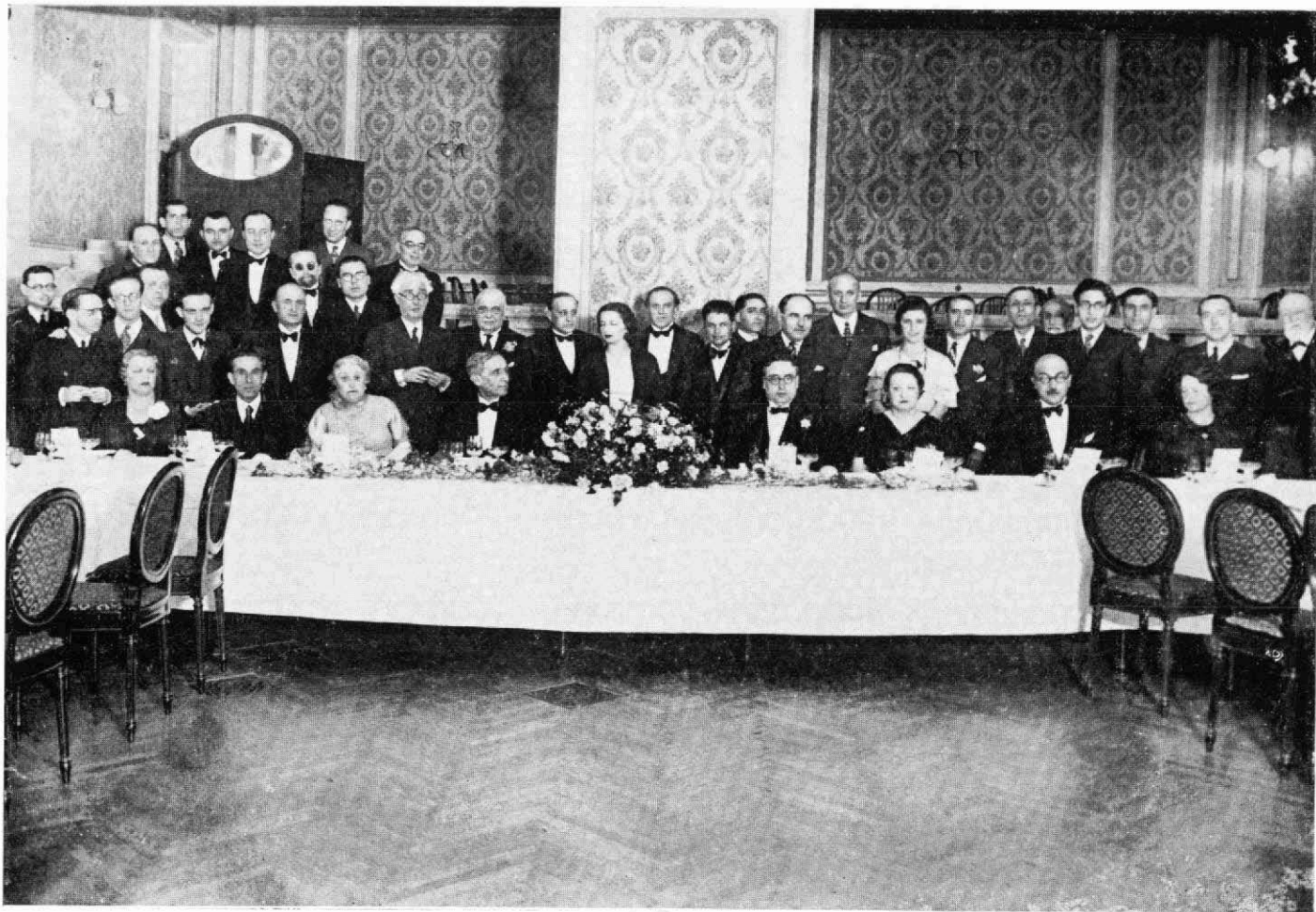
35. Veg. les pp. XXIV-XXVI, XLVIII-L i LI-LII, dels *Panorames de l'obra poètica de J. M. López-Picó*, Barcelona, Bibl. Excelsa, Edit. Selecta, 1948. «Tarda a la vila» inspirà, precisament, una composició que guanyà el nostre primer premi florallesc, a L'Escala (creiem que en 1921). «Un Nadal desficiós» és una glossa apologètica, precursora del que en diriem avui poesia social cristiana, de la cançó popular d'«El Noi de la Mare». L'«Oda novíssima a Barcelona», caldria que no fos omesa en les antologies previstes de les nombroses odes barcelonines, des de Verdaguer a Maragall, passant per Costa Llobera, que han estat dedicades a la nostra Ciutat.

36. Veg. *Taula Parada* dins la II sèrie de les eds. de «La Revista», Barcelona, 1952. Comprèn totes les ops. eucarístiques de la relació completa que inserim en la nota 38, on els títols hi són temàticament explícits.

37. Les versions italiana i llatina són del P. Miquel Batllori, S. I.; la castellana, del P. Joan B. Bertran, S. I.; la francesa, de Montserrat Casamada; l'anglesa d'A. Newton i l'alemanya d'Hilda Aramon. Edició (1947) patrocinada per les C.C. M.M. de Barcelona (Congrés Internacional de Congregacions Marianes).

Josep M.ª López-Picó, dibuix de Ramon Rogent

Sopar dels Jocs Florals de Barcelona de 1934 (Hotel Continental), que presidí Pompeu Fabra. Assistents: asseguts, a primer terme: Sra. Susanna Campmany d'Oller Rabassa, † Joan Llongueres, † Maria Oller Rabassa, † Pompeu Fabra, † Josep Maria López-Picó, Maria Soler de Saltor, † Joaquim Balcells, Ramona Puntí de Saperas; drets: Carlos Grandó, Joan Arús, Manuel Serrat, † Josep Rodergas, † Pasqual Boada, Bartomeu Llongueras, Manuel Bertran Oriola, Octavi Saltor, J. Font, † Enric Panadès, † Enric de Fuentes, † Antoni Rosich Catalan, Leandre Amigó, † Alexandre Font, † Ramon Surinyach Senties, † Joaquim Cabot, Joan Oller Rabassa, Margaret Ortega Polanco (Reina de la Festa), † Alfons Maseras, Josep M.ª Rovira Artigues, Felip Graugés, † Joan Santamaria, † Joan M.ª Guasch, Benvinguda Coll de Perarnau, Salvador Perarnau, † Antoni Busquets i Onset, Jaume Massó Torrents, † Josep Janés Olivé, Sebastià Joan Arbó, Miquel Saperas, † Francesc Matheu

domèstic «El mirall de Déu» (homenatge bibliogràfic de Valls, ressò d'un certamen literari). Però totes elles, i altres que el Poeta escriví després, i la llarga dotzena de volums de prosa («Moralitats i pretextos» en la denominació privativa López-piconiana) romanen pendents d'acoblament en una segona, i àdhuc una possible tercera part, d'O. C., com a tal, inèdita.³⁸

Sense comptar, naturalment, el copiós epistolari ni el minuciós i sobri dietari, cronologia personal i general molt estimable per historiar, no sols l'existència del Poeta, sinó les vibracions de la seva collectivitat. Venturosament, el doble epistolari López-Picó-C. Riba, entorn del disseny de

38. Heu's ací la relació correlativa d'aquests ops. inèdits tal com provisórialment quedà establerta per l'autor i com ens hi referim en aquest incís:

Op. LXI	Miniatures inicials.
Op. LXII	Músiques i bleix.
Op. LXIII	Idea i Figura.
Op. LXIV	Si Hobeigs nadalencs.
Op. LXV	El ròssec de l'adéu.
Op. LXVI	No, res i una mica més.
Op. LXVII	Estances.
Op. LXVIII	Tema solsticial de l'Himnari de Sant Efre.
Op. LXIX	Magnificat Montserratí.
Op. LXX	Les dues cares del temps.
Op. LXXI	Als Macabeus.
Op. LXXII	Domassos als balcons del cel.
Op. LXXIII	Les vacances del poeta.
Op. LXXIV	Les cendres del boll.
Op. LXXV	El Diamant del silenci.
Op. LXXVI	El camí de la Fe entre les dues Pasqües.
Op. LXXVII	Les Dominiques de l'any litúrgic.
Op. LXXVIII	Oda a l'Assumpció.
Op. LXXIX	Job.
Op. LXXX	Fragilitats.
Op. LXXXI	El Cavaller de Crist.
Op. LXXXII	Joguineig del temps que passa.
Op. LXXXIII	Les tardanies del somris.
Op. LXXXIV	Les fidels seqüeles.
Op. LXXXV	Invocació a Tomàs Didim.
Op. LXXXVI	Rou de Nadal i mirall de tot l'any.
Op. LXXXVII	Oda a Sant Joan Baptista.
Op. LXXXVIII	Canyissos a les vores del temps.
Op. LXXXIX	Cent divuit graons.
Op. XC	Epitalami a Eulàlia.
Op. XCI	Rimes a l'Oració de Sant Agustí.
Op. XCII	Auca de Sant Cristòfor.
Op. XCIII	Ressò immortal del salm 67, Càntic de David.
Op. XCIV	Tema nadalenc de l'Epifania de l'Himnari de Sant Efre.

llur consecutiva absència, serà aviat objecte d'edició crítica responsable.³⁹ Però el veritable cosmos poètic d'aquesta nova seixantena de títols, amb el contingut polivalent que els informa, segueix esperant la continuació editorial que l'autor, en melangiosa frustració, no pogué veure empresa en vida.

En aquest cicle, Antic i Nou Testament s'alien: mariologia montserratina («Magnificat Montserratí»); invocacions «Als Macabeus» i a David («Ressò immortal del salm 67»); a Sant Efreem («Tema solsticial» i «Tema nadalenc de l'Epifania de l'Himnari de...»), a Sant Ignasi («El Cavaller de Crist»), a Tomàs Didim, a Sant Joan Baptista («Oda a...»), a Sant Agustí («Rimes a l'Oració de...»), a Sant Cristòfol («Auca de...»), a

Op. XCV	Sonets entre l'equinocci de tardor i el solstici d'hivern.
Op. XCVI	Honor del sisè dia.
Op. XCVII	Dolçaines de la Soledat.
Op. XCVIII	Interludi claustral.
Op. XCIX	Elegia Epitalàmica.
Op. C	Oda a Roma.
Op. CI	Intermezzo profà entre les dues meitats de l'Any Sant.
Op. CII	Vacacions cadaquesenques 1951.
Op. CIII	Els néts i nosaltres.
Op. CIV	Tobies.
Op. CV	Ressons de l'Himnari Jubilar franciscà.
Op. CVI	Versos blancs.
Op. CVII	Dies i coses.
Op. CVIII	Cloenda simfònica de l'Any Sant.
Op. CIX	Quatrenes Eucarístiques.
Op. CX	Marges lírics a les solemnitats litúrgiques de l'Any Sant Marià Universal 1954.
Op. CXI	Apunts lírics de les vacances del poeta convalescent l'any 1954.
Op. CXII	El sedàs de les tardanies.
Op. CXIII	Presència i triomf d'Eucaristia.
Op. CXIV	Estances i fragilitats.
Op. CXV	L'abrivament del seny madur.
Op. CXVI	Besllums de l'altra ribera.
Op. CXVII	Els noms del somriure.
Op. CXVIII	Ròssec d'ales a la ressonància dels anys.
Op. CXIX	La Casa i els amics.
Op. CXX	Capitol de la Cortesia.
Op. CXXI	Sedaç del segon quinqueni poètic de la seixantena de l'autor.

39. Aquest doble epistolari, prefacià i acotat per Osvald Cardona, altre crític penetrant de L.-Picó, i facilitat pels fills d'aquest i per la poetessa Clementina Arderiu, vídua de Riba, comprèn prop de duescentes cartes, corresponents a viatges i absències, car un i altre interlocutor convisqueuren prou intensament en llur ciutat de naixença i de residència.

Sant Francesc («Reçons de l'Himnari Jubilar Franciscà»), al costat de les efemèrides de l'Any Sant («Intermezzo profà entre les dues meitats de...»), («Cloenda simfònica de...»), o de l'Any Sant Marià Universal de 1952 («Marges lírics a les solemnitats litúrgiques de...»), o de «Les dues Pasqües» («El camí de la Fé entre...»).

Mentre la consciència tardoral de l'existència («L'abrivament del seny madur», «El sedàs de les tardanies», «Ròssec d'ales a la ressonància dels anys») li atansava serenament l'evidència dels «Besllums de l'altra ribera»; ell que ja s'havia vist, de jove, «així com sóc al Teu davant, tot nu». Sense, però, que en aquest immens periple, en el fatigant itinerari, el món extern deixés de sol·licitar-lo i de veure's acollit. Com si l'autor dels «Poemes del Port» no renunciés, en el seu navegar, metòdic, però intercontinental, de fer estada arreu: des de Cadaqués («Vacacions cadaquesenques») fins a Roma («Oda a...»), «refugi perdurable» per al poeta de «La Casa i els amics».

Perquè L.-P., viatger més imaginatiu que real, sembla haver fet una autèntica nau líricament confortable, de la seva obra.

VIII. *La nau* ⁴⁰

Joan Alcover, des de la Ciutat de Mallorca, correspongué a l'ofrena que des de Barcelona li féu J. M. López-Picó del seu volum «Cants i allegories», amb el conegut sonet en alexandrins que comença: «Tan gràvida pel llast com pel velam lleugera — la vostra poesia té balanceig de nau». Alcover juga magistralment, tot al llarg de les catorze ratlles encomiàsticament crítiques, la metàfora del navili. I de la ruta ignorada: «Qui el llumenar que us guia no sap, que l'endavini».⁴¹

40. *La Nau*, títol del primer llibre de poemes de Ventura Gassol, Barcelona, Publs. de «La Revista», 1920:

«La meva joventut és una nau»...

41. El text complert alcoverià, missatge crític de regreïament a L.-P. per la tramesa de *Cants i allegories*, figura transcrit a la p. 39 de les O. C. de Joan Alcover Maspons (Bibl. Perenne, Edit. Selecta, Barcelona, 1951), i diu així:

«Tan gràvida pel llast com pel velam lleugera
la vostra poesia té balanceig de nau:
però en la mar s'esborra la ratlla de bromera,
i en l'esperit perdura l'estela que deixau.

Aquest concepte intrínsec, i aquest risc de lectura, alcoverians, tan profètics, seguirien essent vàlids per a mesurar l'amplària i la llargada, l'altura i la pregonesa de la obra inèdita López-piconiana. Potser, només, certes fulguracions juvenívoles, desplegades en arravataments imaginatius, semblen, en aquest «replà de la maduresa», haver estat continguts per una més reposada manifestació lírica. Però, alhora, la rigorosa construcció estròfica, d'impecables consonants, de cisellades quatrenes, declina a favor del que el Poeta ja n'havia dit, en la seva primera etapa, «Assonàncies i evasions», celebrades, en aparèixer, per la lúcida captació de Charles Bauby.⁴²

Ara, el balanceig, formal i temàtic, perdura. L'anècdota i la trascendència s'alternen. El «pensarós de la natura» esdevé meditatiu de l'Eternitat. I l'interlocutor poètic dels amics i de llur obra, sembla acomiadar-se'n amb una més entendrida, accentuada fidelitat de comprensió, de companyia. Nogensmenys, ara com adés, la inspiració no li manca

M'embarc sense conèixer la ruta i la bandera;
em basta sentir el ritme, arteriós i brau.
El solc que fa, resolta, la quilla dreturera
bé diu la consciència del terme que us atrau.

Qui el llumenar que us guia no sap, que l'endavini:
la fe que es manifesta pel rumbe rectilini
als cors que us acompanyen la confiança infon.

Au emigrant, la imatge bells climes anuncia,
i en vostres ulls que guaiten la fonda llunyania,
llegim la misteriosa promesa d'un nou món.»

Veg. també, a les pp. 121-122, les endreces a J. M. L.-P., pels seus llibres *Paraules* i *Les absències paternals*.

42. Carta de Charles Bauby a Joan Oller i Rabassa:

«Paris, le 1.er mars 1933.
Mon cher Ami,

J'ai reçu récemment ASSONANCIÉS I EVASIONS de López-Picó. Je vais le remercier de ce charmant recueil où abondent les pensées les plus originales avec une subtilité et une brièveté d'expression admirables. Quel grand poète que Lopez-Pico!»

— Ch. Bauby, a més d'un excellent escriptor de llengua francesa, és fundador, director i propietari de la revista rossellonesa «Tramontana» (bilingüe: francès i català).

ni el cant no coneix fatiga. «La ressonància dels anys» vé encelada encara per un «ròssec d'ales». I, sobretot, la continuïtat familiar de la dinastia («Els néts i nosaltres», «Cent divuit graons») s'enllaça amb una major intensitat vital, àdhuc amb una superior sonoritat interior en les estrofes, amb les semences del «Càntic serè» i les collites de l'«Epitalami».

La nau pot solcar, així, les més vastes dimensions, i direccions, de l'oceà. Sempre, però, amb l'aplom suprem d'una serenor equilibrada, gairebé majestàtica, com la dels «Versos blancs» (Op. CVI), d'altre seu fragment inèdit, dedica a «Ponet» i al seu repòs rural, en ratlles no menys profundes i populars alhora que les cadencioses estrofes de «El cementiri dels mariners», de J. M. de Sagarra. Com si el Poeta preparés el seu sojorn i el de l'esposa al cementiri de Vallirana, ran del paisatge que suscità la majoria de les escasses notes de paisatge que decoren l'«opos» total de L.-Picó.

El poeta, en aquest seu cicle final, redimeix de vulgaritat situacions contingents que, en un altre autor, farien devallar a plebeisme anecdòtic el seu formalisme líric. La nau viatgera, amb tota mena de passatge, amb variacions de ruta, amb diversitats de temperi, no altera la seva sobirana seguretat, que encoratja el lector i dóna confortable domini a la sostinguda lectura, mentre advera la certesa d'un rumb immutable, que és, ben bé, el do del Poeta, però també la seva convicció vocacional, el seu missatge universal, alfa i omega d'una vida creadora, predestinada, destinada a la Poesia.

IX. *La immortalitat*

Sinó que aquesta nau, i aquest rumb, tenen, intencionalment, missionalment diríem, un únic punt d'arribada: la mort que, segons un estimat i admirat apologeta, en el seu darrer llibre de meditacions,⁴³ és igual a immortalitat. López-Picó ho havia ja expressat també, moltes vegades, en la seva obra inèdita com en la publicada: «A penes el fatic d'una agonia —la mort trasmuda en aleteig de vol». Per això les seves angúnies vitals, quotidianes, foren més aviat els canvis atmosfèrics, pressentits per ell

43. José M.ª Cabodevilla: «32 de diciembre: la muerte y después de la muerte», n.º 288 de la B.A.C., Madrid MCMLXIX. La dedicatòria autògrafa de l'autor diu: «Para Octavio Saltor, — con mi mejor deseo: — muerte igual a inmortalidad. — Un abrazo, — José M. — abril 1969».

a distància d'hores, i àdhuc de dies, que no la trucada de la «Germana Mort», com diria el seu deixeble i terciari caputxí, Esclasans.

L.-Picó l'havia descrita de manera i en nombre innumerable: en l'anècdota amical i en l'abstracció escatològica, tot fent progressar, potser, en profunditat teològica, la tesi maragalliana de la seva no existència, com el seu millor elogi. Mort, dèiem amb ell, equivalent a major naixença. Amb L.-Picó diríem, més exactament, doncs: Mort = Immortalitat. Escoltem-lo encara:

*«A penes l'ai d'un esborronament
entre germà i germà.*

La vida és solta.

Se n'és anat?

Ens hem quedat?

Amén.

Ès a tu, mort, que t'hem cantat l'absolta.»⁴⁴

La nostra actual absolta a l'acadèmic J. M. López-Picó seria, per tant, admirar, entendre i seguir la seva mateixa veu poètica, i humana, a la que ve consubstancialment lligada la veu de la seva muller o el seu «escoltar»:

*«Ell i Angelina feren llar ací,
murmuri a penes l'amistat proclami.
Nasqueren. Estimaren. Van morir
i els fills adveren llur epitalami.»⁴⁵*

I prendre així major consciència que en la Immortalitat ultrancera per «ell» cantada, hi ha la fermança més sòlida de la seva pròpia immortalitat literària, del seu immarcessible record intel·lectual i cordial de l'Amistat.

La meua, en aquest cas, interpretant, tan honoríficament, la vostra...

44. Del «Requiem» (op. L., en la O. C. publicada), La cita següent és del final del tríptic *El mirall de Déu*, del cicle de la O. C. inèdita.

45. J. M. López-Picó i Angelina Batllori de L.-P., reposen en la tomba que oferí a llurs fills el municipi de Vallirana, sota la bella llosa sepulcral que projectà l'enyorat i malaguanyat arquitecte Manuel Baldrich. Un carrer de Vallirana du també el nom del poeta.

OFRENA

X. «Carteig històric»⁴⁶

Encara que breu (7 comunicacions de Joan Maragall i 13 de Francesc Matheu) aquest doble epistolari inèdit que oferim en el seu text sencer,⁴⁷ com un anexe d'aquesta «Ofrena», revesteix la importància documental i biogràfica dels seus dos protagonistes. Per això pot ésser qualificat legítimament de «Carteig històric».⁴⁸

46. *Carteig històric* és el títol donat pel canonge Jaume Collell a la seva correspondència amb Mn. Jacint Verdaguer, editada per la «Gazeta de Vich / 1929», vol. XXII de la Bibl. d'Autors vigatans.

47. Les cartes de Joan Maragall formen part actualment de la col·lecció de manuscrits de l'antiga Biblioteca de Catalunya (avui nomenada encara Biblioteca Central), procedents de l'arxiu de Francesc Matheu, acuradament conservat per les seves filles Montserrat, Núria i Roser. Les de Francesc Matheu figuren, originals com les anteriors, en l'arxiu familiar de Maragall, no menys exemplarment conservat i ordenat pels seus fills, en la que fou casa del Poeta, mantinguda essencialment en la seva disposició i contingut intacta, en el pis principal de l'edifici n.º 79 del carrer d'Alfons XII de Barcelona.

La Biblioteca de Catalunya és pràcticament deutora a Joan Maragall del seu treball pòstum: el missatge de l'Institut d'Estudis Catalans al Batlle de Barcelona, demanant-li suport econòmic per a la creació de la Biblioteca. Solervicens (op. cit. en la nota 50, p. 126) constata que Maragall sortí encara de casa seva per assistir personalment al lliurament de la petició.

48. Hem de fer constar la nostra reconeixença a les famílies Maragall i Matheu per les facilitats que ens han donat en l'exhibició d'aquests epistolaris i en l'aportació de les dades complementàries, amb referències orals o de llurs arxius, tan ben classificats i conservats.

Es possible que aquest recull (cartes, postals, B.L.M., memoràndums) ⁴⁹ no sigui complert i que, ultra els directes contactes humans freqüents entre Maragall i Matheu, convivint dins una mateixa ciutat i àdhuc en alguns dels seus nuclis intel·lectuals, s'hagi esgarriat algun fragment d'aquest diàleg escrit. Els papers de l'arxiu Matheu relacionats amb Maragall, permeten d'així conjecturar-ho, i al·lusions expressives de les cartes del traductor de «La Copa» ho confirmen.

Nogensmenys, creiem sincerament que, fins i tot en la reduïda manifestació cordial que el present aplec ofereix, contribueix positivament, per no dir poderosament, a la confirmació del concepte que la història literària catalana, i el país en general, tenien ja d'aquestes dues grans figures del nostre Renaixement; una i altra enriquides, sens dubte, per la revelació íntima que avui n'oferim.

Bàsicament, aquest epistolari palesa l'estima, la consideració i l'admiració recíproques que es professaren ambdós interlocutors; sobretot en circumstàncies literàries i polítiques rellevants de llur biografia. N'és edificant el to, el respecte, la comprensió i la deferència amb què mútuament s'adreçaren aquestes comunicacions. En totes elles, el tractament emprat és el de «Vostè».

Una actitud, no pas convencional ni servil, ans al contrari, ben autèntica, ve compartida pels dos corresponents. Com si ni l'un ni l'altre no haguessin mai trencat, en llur relació escrita, el que podríem dir-ne «glaç» expressiu de la cortesia. Però, tanmateix, el «glaç» ve animat sempre per un amatent interès, per un veritable «dévouement», davant de les efemèrides que motivaren aquest tracte escrit, de diversa temàtica, sempre referida a moments o fets de la vida de cadascun dels dos comunicants.

Per altra banda, els fets comentats són també història general del país, i llur acotació per personalitats del rang de Maragall i Matheu, que en foren actors o espectadors destacats, ofereix una indiscutible curiositat incorporadora, i interpretativa, per als estudiosos del període on vénen situades cronològicament les cartes ací aportades.

En resumirem els temes més notoris, tot deixant als investigadors i

49. Hem numerat correlativament les comunicacions, totes elles autògrafes, de l'1 al 20: de l'1 al 7, corresponen a les de Maragall; del 8 al 20, a les de Matheu. Però en donem les dates, quan n'hi ha, o en raonem l'aproximació, quan ens referim concretament a alguna d'elles. Solament dues de Maragall no duen data; la resta de les seves, i totes les de Matheu, en porten.

S. D. Francesc Matheu

Estimat amic:

No sé com he pogut arribar, ni
menys sé com agraïir tanta con-
sideració y tant bon afecte com
vosté se' demostrantme: n' he vist
una nova y gratíssima prova en
el darrer número de la "Il·lustració".
Sense falsa modestia i que represento
jo ni que representen les meves
composicions per donarme un lloc
doblament d'honor en una publicació
que ja es per si la expressió més
alta de l'actual moviment literari
Català? El lloc es doblament d'honor
per posarme al costat de vosté (ma-
terialment, que no d'altra manera podria

destenir-mhi), y per la hermosíssima
forma en que m'hi coloca. ¿Desde
quant un dicat que girba quatre versos
quant una cora 'l furga massa,
pot posarse al costat d'un poeta?

La mui secreta que desclou la rosa
y en cada bech una armonia hi posa
Mà' expocellat mon cor... etc.

Tota la audencia y tota la presenca
al mateix ^{temps} de la joventut en quatre
paraules: això es la poesia, això vol-
dria apèner jo de vostè. Me
fan riure a mi si 'ls amics me
deuen que escrigui: lo qu'importa
a nostra literatura es qu'escriguin
els poetes: y vostè escriu molt pochs
o al menys deixa conèixer molt
poch. Vostè qu'es lo poeta dels
joves hà d'ensenyarnos los bons camins
ons d'estimularnos ab distincions ex-
tremes a avançar vers la llum perenne.
Però per sò conmagut del tot li 'n donc
gràcies

Maragall

els exegetes d'autoritat, exhaurir les notables perspectives que l'anàlisi, fins i tot grafològic, d'aquests documents, brinda al perspicax examinador. Nosaltres ens limitarem al comentari cíclic de les seves suggestions més explícites, per bé que limitades. Sense desfigurar gens, per excés d'intenció penetradora, el perfil, i el relleu, ja tan gloriosament definitius, dels dos protagonistes.⁵⁰ Més que com una confessió d'insuficiència nostra, com un escrúpol de respecte a les figures sobiranes que avui ens tenen, circumstancialment, a llur servei.⁵¹

50. Joan Maragall Gorina nasqué a Barcelona (carrer de Jaume Giralt, n.º 4) el 10 d'octubre de 1860. El 27 de desembre de 1891 es mullerà amb Clara Noble Malvido. D'aquest seu únic matrimoni neixen 13 fills: Helena, Maria, Eulàlia, Clara i Anna, Josep, Joan-A., Ernest, Guillem, Raimond, Elvira, Gabriel, Jordi. (Tots ells supervivents, llevat de Raimond, mort el 25 d'agost de 1967.) El 20 de desembre de 1911, també a Barcelona, en la seva casa del carrer d'Alfons XII, n.º 79, mor Joan Maragall, exemplarment (Veg. l'incís final, *La mort*, de les *Dades biogràfiques de J. M.*, recollides per J. B. Solervicens, a les pp. 126-127 del vol. XXV —apèndix— de les O. C., ed. Edimar, S. A., també transcrites en l'ed. de la Bibl. Perenne).

Francesc Matheu Fornells nasqué a Barcelona el 16 d'octubre de 1851. Es mullerà amb Joaquima Sadó Pérez el 28 d'abril de 1887. Tres filles, supervivents: Montserrat, Núria i Roser (aquesta, vídua d'Antoni Gallardo Garriga). Matheu morí a St. Antoni de Vilamajor, el 10 de desembre de 1938. (Els trenta anys d'aquesta mort foren commemorats amb la inauguració pública a Barcelona, del seu bust, obra escultòrica d'Eulàlia Fàbregas de Sentmenat.)

Un altre monument qualificat fou la creació, pel roserista Dot, de la «Rosa Francesc Matheu», que motivà l'àlbum d'homenatge, verament antològic, recollit per les filles del poeta, i on les més preclares figures de la nostra cultura, i dels seus amics, en nombre de 110, en ésser escrites aquestes ratlles, estamparen, en prosa i en vers, al·lusions específiques a la significació de la Rosa i de Matheu, en la història del país, de la seva llengua i del seu esperit.

51. Majorment si tenim en compte que Joan Maragall fou elegit membre numerari de la nostra R. A. de B. Ll. de B. l'any 1893, però no arribà a llegir-hi el discurs reglamentari ni a prendre possessió del càrrec. Pel maig de 1911 fou nomenat membre de l'Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica. Sigui'ns permès d'afegir que en 1903 fou president accidental de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País. El 4 de juliol del mateix 1903, Maragall és elegit president de l'Ateneu Barcelonès. El seu discurs és l'«Elogi de la Paraula», llegit el 15 d'octubre següent. L'«Elogi de la Poesia», en la redacció del qual treballà Maragall durant els anys 1906, 1907 i 1908, titulat inicialment *Confessió de poeta*, no apareix, en opuscle, fins el 1909.

XI. «El poeta dels Joves»

En la carta n.º 1, de Maragall a Matheu,⁵² el poeta del «Cant dels joves» i de l'allocució «Als estudiants»,⁵³ paladí de «l'hora nostra és arribada», de les rebeldies ideològiques i de les revoltes antiretòriques, diu a l'autor dels «Versos de vell»: «V. és el poeta dels joves». Anys després, mentre Maragall restava integrat i implicat en la reforma ortogràfica de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, Francesc Matheu fundaria, contra la reforma i contra l'Institut, l'Acadèmia de la Llengua Catalana, amb erudits com Miquel i Planes, historiadors com Josep M.ª Roca i poetes com Lluís Via.

Tanmateix, la relació entre Maragall i Matheu mai no minvaria; com tampoc les recíproques ofrenes literàries i bibliogràfiques.⁵⁴ La carta n.º 8

52. Aquesta carta de Joan Maragall a Francesc Matheu (n.º 1 de les ací aportades) ha de correspondre a les primeries d'abril del 1892. L'homenatge que Maragall hi agraeix a Matheu figura a la pàg. 89 del n.º 281 de la «Il·lustració Catalana», corresponent al 31 de març de 1892. La composició transcrita, a tota plana, dintre una composició artística de Stauffacher, és *Enviant flors* (veg. el text a les pp. 84-85 del vol. I de la O. C. de J. M., ed. de la Bibl. Perenne, 1964, dins la secció «Claror», de l'*Obra Poètica* de l'autor). A la p. 88 del mateix número de «I. C.», és a dir, encarada a la plana dedicada a Maragall, figura, enquadrada per una composició artística de Giacomelli, la poesia de Matheu *Primavera*, de la qual són els versos comentats per Maragall en la seva carta. Al peu de cadascuna de les planes ve la indicació dels títols i els autors de cadascuna de les poesies il·lustrades reproduïdes. Amb aquest gest, Matheu elevava Maragall al seu propi nivell i l'associava entranyablement, no sols a la seva publicació, sinó a la seva pròpia jerarquia de poeta. No és estrany, doncs, que Maragall reaccionés amb l'emoció i la gratitud que la seva carta revela; ell que, a la seva mort, motivà de Miguel de Unamuno aquella patètica frase pòstuma d'adhesió encomiàstica que tants deixebles de Maragall podríem fer nostra: «Nadie ejerció sobre mí mayor acción de presencia».

53. El *Cant dels Joves* figura a la p. 169 del vol. I de les O. C. de Maragall (ed. de 1960 de la Bibl. Perenne). El discurs «Als estudiants» fou llegit a la «Lliga Regionalista» l'any 1903 (veg. el text a la p. 72 de l'op. suara citada). Els *Versos de vell*, de Fr. Matheu, última obra de l'autor, foren editats el 1928 (Barcelona, «Il·lustració Catalana»).

54. Josep Miracle (veg. pp. 481-482 de la seva biografia Pompeu Fabra, Barcelona, Aymà, 1968) destaca l'habilitat intelligent de Francesc Matheu, per a fer front a l'expansió, popularitzada per J. M. Folch i Torres, en *En Patufet* i les seves publicacions, de les «normes ortogràfiques» de l'Institut d'Estudis Catalans, en crear «Lectura Popular», «col·lecció (són paraules de Miracle) indiscutiblement meritòria i patriòtica i que en els set anys que es publicà va fer un gran bé al país i desvetllà no poques vocacions». Doncs, bé: «Lectura Popular» fou iniciada

(10 de novembre de 1895) de Matheu a Maragall, n'és una mostra, en donar-li «les gràcies pel seu volum de poesies, qu'és deliciós». «El poeta dels joves», doncs, rendiria homenatge crític al que literalment, gairebé diríem que per antonomàsia, passaria a ésser-ho; en el trànsit de segle i en l'albada del Noucentisme.

Encara que Maragall, en la seva carta (n.º 1 de les aportades) raona la seva admiració literària per Matheu, l'entusiasme que li professa (no sols en nom propi, sinó, fins i tot, com un sentir general del temps) descansa més aviat en el que en diríem virilitat patriòtica de l'autor de «Les fronteres».⁵⁵ Així resulta dels comentaris maragallians al volum rebut de Matheu (carta n.º 3, del 21 de gener de 1899), en destacar-li «dos versos excepcionalment hermosos»: «Si t'han presa la corona — no t'han pres la majestat».

Aquesta vibració maragalliana suscitada pels «Versos» romàntics, veritable «arenga», de Matheu, i la sollicitud d'aquest per al seu torn «jove» comunicant, en les seves hores crítiques d'afirmació ciutadana, expliquen l'arrel de comú patriotisme que atansa les dues personalitats, sense deformar-ne la genuïna i particular reacció pública.

Així, mentre Joan Maragall declinà (agost de 1905)⁵⁶ la invitació que Prat de la Riba i Cambó li adreçaren, reforçats per Josep Pijoan (desplaçat expressament a Olot, on passava temporada el Poeta), d'integrar la candidatura catalanista de diputats a Corts, per creure que la política activa no és el seu camí, Francesc Matheu, ja «vell», acceptà, a prec del propi Cambó i de Ramon d'Abadal («no li he pogut dir que no»), integrar una de les candidatures que en diríem antològiques, formades per al Parlament Català.

el dia 1 de maig de 1913 amb un quadern de poesies de Joan Maragall, al qual seguí *La festa del blat*, d'Àngel Guimerà. Vingueren després unes narracions de Narcís Oller i un recull de poesies de Miquel S. Oliver. Miracle destaca l'efecte de (llevat de l'Oller) començar la col·lecció amb tres membres de l'I. d'E. C., en textos estampats «amb l'ortografia contrària a les normes». Per on, Matheu, que havia ajudat al que en podríem dir infantament literari de Maragall, resultava afavorit pòstumament per ell en la batalla ortogràfica on Matheu era belligerant.

55. *Les fronteres* obtingué el primer accésit a l'englantina (aquell any no fou adjudicat el premi) als J. F. de B. de 1921, on Mn. Ramon Garriga Boixader, guanyador de la flor natural, havia elegit Reina a Montserrat Matheu Sadó. L'esmentada poesia figura publicada en els *Versos de vell* (ed. cit.).

56. Veg. les cartes de Maragall a Cambó i a Prat en la O. C. (vol. I) de l'ed. de la Bibl. Perenne. Veg. també el pròleg de Cambó al vol. d'articles *El sentiment de Pàtria*, de Maragall, recollit en el propi vol. d'O. C.

Maragall, doncs, passà, tot d'una, com a líric, a ésser el «poeta dels joves». Però l'autor dels «Versos de vell» fou jove sempre, en coratjosa audàcia i en explícita, per no dir explosiva, vindicació pairalista; en paraulles i en fets: en els seus propis cants, en les institucions que ell informà i en les actituds que adoptà. Sense que la irreductible valentia del periodista Maragall i del conseller patrici que ell fou, restessin, tampoc, enrera.

Ara ho veurem, a través d'aquest mateix epistolari.

XII. *Les tribulacions periodístiques de Maragall*

Hi ha dos moments, en la vida periodística de Maragall (entre altres no incidits temàticament en aquest epistolari) que troben ressò específic en la correspondència seva amb Francesc Matheu: la publicació de l'article «La Patria Nueva» i la seva primera separació del «Diario de Barcelona».

En la carta n.º 9 (17 de setembre de 1902), Matheu s'apressa espontàniament a enviar «quatre mots de simpatia» a Joan Maragall, en saber «pels diaris d'avui que li han denunciat l'últim article. "La Patria Nueva"». ⁵⁷ Matheu, val a dir-ho, no se'n sent sorprès. Fins i tot ho pressentia: «Sempre llegeixo ab fruició els seus articles; però aquests últims, tan serens, tan plens de seny, en les planes del "Brusi", m'engrescaven perquè preveia l'etzegallada qu'ha vingut». Sense que deixi d'afegir-hi, ja en polèmica política: «Y aquesta etzegallada 'ns dona la rahó als catalanistes».

Matheu, sensible, tanmateix, al trastorn que l'incident pugui ocasionar al Poeta i als seus, precisa: «Sento 'l disgust que li pугan causar en venjansa de les veritats cantades, però per lo motiu de la venjansa 'l felicitó ab tota l'ànima».

No hem trobat, en la present aportació, la previsible resposta maragalliana. Però devia estar inspirada en els termes que revela la carta seva n.º 7 (26 de novembre de 1906), en contesta a la n.º 18 (23 dels mateixos mes i any) de Matheu, a propòsit de l'article «Entenemnos» ⁵⁸ a on diu

57. Per l'article «La Patria Nueva» (veg. p. 653 al II vol. de la O. C. de J. M., ed. de l'any 1960 de la Bibl. Perenne), aparegut el dia 11 de setembre de 1902, Joan Maragall fou encausat i processat, amb risc, no consumat, d'empresonament. En aquella, com en altres avinenteses de la seva vida periodística i cívica, Maragall es trobà envoltat d'innombrables, importants i coratjoses assistències, d'un i altre costat de l'Ebre.

58. Veg. aquest article a la p. 762 del vol. I de les O. C. de J. M., ed. de l'any 1960 de la Bibl. Perenne.

a Maragall: «V. es l'únic que podia parlar aixís al nostre jovent desen-caminat». D. Joan contesta, en ella, a l'«Estimat Matheu: Vosté té una veu que conforta. Ha de fer de bon anar a la guerra ab vosté. En la seva veu hi ha sempre un alegre: Avant! —Gràcies d'havermel fet sentir».

Igualment Matheu (carta n.º 11 del 14 d'abril de 1903), davant de l'abandó, per Maragall, del «Brusi», dubta entre sentir-ho o alegrar-se'n. «Perquè 'l «Brusi» es encara una gran trona per un predicador com V.», tot i que, «per altra part, V. havia de patir entre mitg de gent tan inferior o dolenta». Contra la versió diem-ne oficial, del comiat, que Matheu no creu, ell pensa «que 'l drach y Sn. Jordi no poden anar plegats, sino barallantse. Y creguïsho Maragall, hem de matar el drach y els dragonets».

Ací sí que, sense data,⁵⁹ l'acús de rebut és aportat en aquest esqueix d'epistolari (carta n.º 6): «Amich Matheu: Grans mercès per la seva nova mostra de bon afecte. Vosté ha endevinat el doble sentiment d'alegria y tristesa ab que m'en he anat d'aquella casa; y també el que tots dos sentiments se fonen en un de sol ben aixecador: el del amor a Catalunya en que som germans y ara mes amichs que may. — Maragall».

Unes paraules talment denses i vives i una professió així radiant del «sentiment de pàtria», tan fonament compartit pels dos interlocutors, espilla verament una amistat jeràrquica i una altura patricia d'esperit. Elles soles valdrien per justificar aquesta sessió i aquesta edició, en homenatge a un i altre.

XIII. La «Il·lustració» i els amics de Matheu ⁶⁰

Altres cartes de Francesc Matheu a Joan Maragall es refereixen al seu afany d'obtenir i mantenir la col·laboració maragalliana per a la revista,

59. Aquesta carta, sense data, deu correspondre, sens dubte, a l'abril o maig de l'any 1903, data de la seva primera separació del «Diario de Barcelona», on Maragall tornà a col·laborar en 1905, per deixar-lo el juny de 1906, integrant la dimissió col·lectiva del director Miquel S. Oliver i d'altres companys de redacció. Hi tornà, quasi pòstumament, al maig de 1911. Simultàniament amb les ratlles a Fr. Matheu, Maragall escrivia a Prat de la Riba (1 de maig de 1903): «Això m'ha deixat, ho confesso, un bon xic adolorit, però també amb un sentiment d'independència i de dignitat satisfeta, que m'aconsola l'adoloriment».

60. Mai no podrà oblidar l'autor d'aquestes ratlles que la millor necrologia, il·lustrada amb la fotografia, del seu pare, el catedràtic i enginyer industrial Octavi Saltor Lavall, que finà en aquesta ciutat (en la mateixa casa on vivia i on després morí, Enric Prat de la Riba: Rbla. de Catalunya, n.º 121) el 13 de no-

literària i gràfica, que durant tants anys informà al nostre país dels esdeveniments cabdals que s'hi produïen: «La Il·lustració Catalana»; coneguda proverbialment per l'«Il·lustració». Matheu la denomina (carta n.º 12, del 13 de desembre de 1903), «aquesta pobra Catalana⁶¹ que tant ho necessita». Per donar més força a la seva petició, afegeix: «Lo mateix he sol·licitat de n'Oliver i altres y espero que tots m'ajudaran. Així li prego a V.».

Joan Maragall, però, no s'apressà tant com Matheu, impacient, volia, a atendre el prec d'aquest, qui (carta n.º 13, del 15 de gener de 1904), un mes després de la carta anterior, li fa retret del seu silenci: «He demanat últimament la col·laboració mensual a un altre *articulista*, n'Oliver y ja tinch son primer article. La he demanada per periodos mes llargs a n'Alo-mar y ja'l tenim. Y V. qu'es el primer que he desitjat i desitjo, no m'ha enviat encara la primera quartilla. No m'hi se resignar».

Per la seva banda, Maragall (carta n.º 5, datada a Cauterets el 7 de juny de 1905), accedeix, en canvi, a una demanda de Matheu, relativa a la publicació de les «Vistes al mar», «dedicades al bon amic Català»,⁶² a fi que «estigian pera sempre mes en el seu llibre». «Victor Català», de qui suara hem celebrat el centenari de la naixença, havia glossat, en efecte, al seu torn, les famoses impressions mediterrànies maragallianes, parafrasejant-li els seus propis versos: «Vora la mar eternament inquieta — somia inquietament l'inquiet poeta»...

Però tornant a l'exigència de Matheu per obtenir la col·laboració de Maragall a la seva «Il·lustració», podríem demanar-nos per quin títol, a més de l'amistat i l'admiració, el poeta de «Tardania» emprava un to de tan vehement apremi en relació al del «Cant espiritual». La raó principal era, sens dubte, que la revelació explícita de la personalitat poètica de

vembre de 1914 (en el curs de la tristament famosa epidèmia gripal d'aquell any), aparegué a la «Il·lustració Catalana», de Francesc Matheu (n.º 600, any XII, del 6 de desembre de 1914). A la columna del costat de la mateixa pàgina vénen recollides l'efígie i la necrologia de l'insigne jurista i catedràtic Dr. Josep Maria Trias i Giró; un enyor que segellava així melangiosament l'amistat de les dues famílies.

61. Desapareguda la «Il·lustració Catalana», Francesc Matheu publicà (7 d'abril de 1918), en petit format i sense habitual complement gràfic, la revista literària «Catalana», que durà fins al 31 de desembre de 1926 (10 vols. i 229 núms.).

62. *El bon amic Català* no era altra en efecte que Caterina Albert i Paradís, la qual emprà, com és sabut, el pseudònim literari de «Victor Català», i que glossà poèticament les «Vistes al mar» maragallianes. Veg. unes i altres a les pp. 109-114 del vol. I de les O. C. de J. M. (ed. de 1960 de la Bibl. Perenne) i a la p. 1393 del vol. d'Obres Selectes de «V.C.» (Bibl. Excelsa, Barcelona, 1951, Edit. Selecta).

Il·lustració Catalana

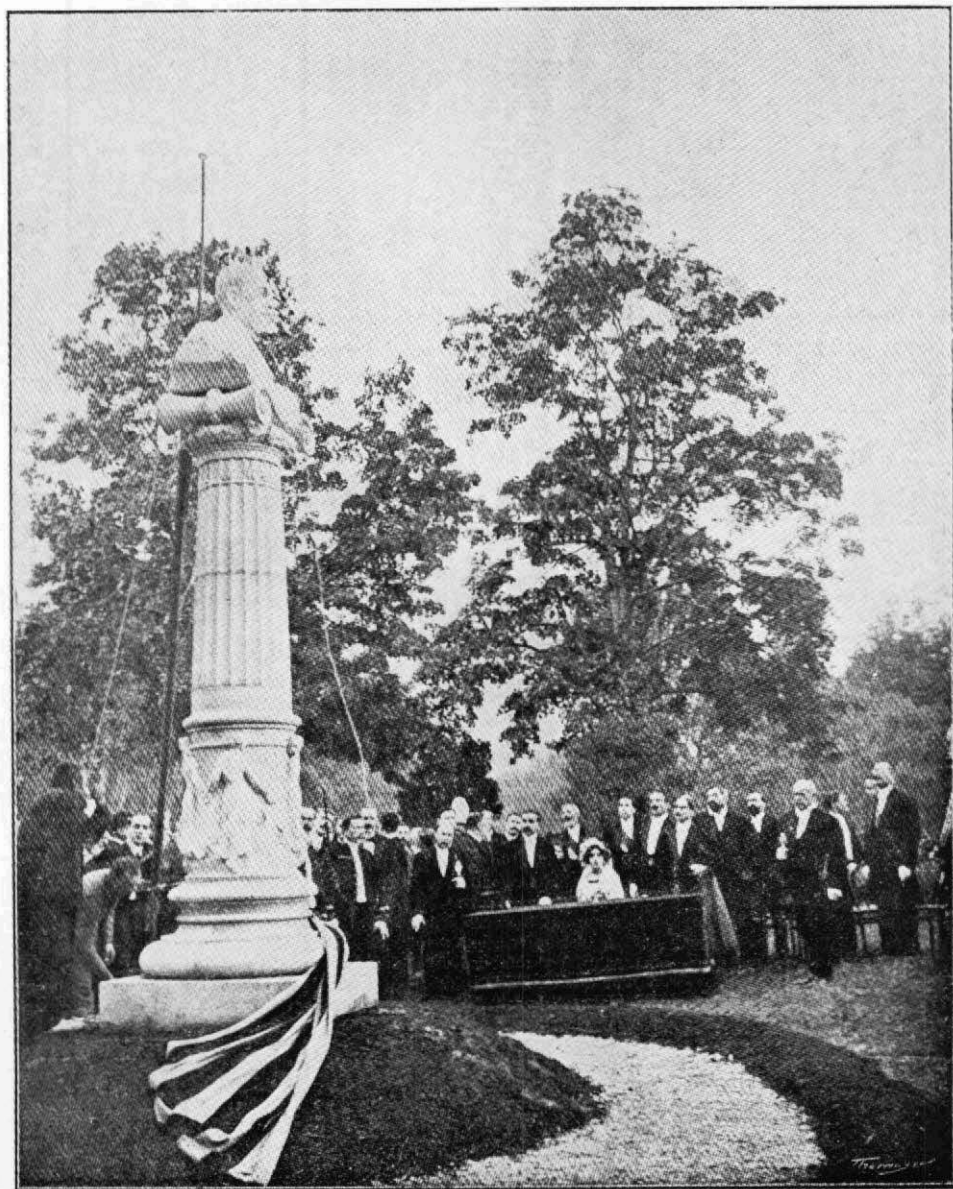
REVISTA SETMANAL IL·LUSTRADA

ANY XI

BARCELONA 11 MAIG 1913

N.º 518

INAUGURACIO DEL BUST DE JOAN MARAGALL AL PARCH

Portada de la «Il·lustració Catalana» amb la inauguració del bust de Joan Maragall al Parc de la Ciutadella

Al·legoria maragalliana,
obra de l'escultor
Ernest Maragall Noble,
fill del Poeta, inicialment
instal·lada als «Jardinet»
del Passeig de Gràcia

Acte inaugural (10 desembre 1968) del monument a Francesc Matheu. El tinent d'alcalde Sr. Lluís Asmarats, en ús de la paraula. Davant seu, Núria, Montserrat i Roser Matheu Sadó (filles del poeta) i Joan Oller i Rabassa, actual degà d'edat dels escriptors catalans contemporanis

Maragall, i la seva identificació completa, foren degudes a Matheu, el qual venia rebent, i publicant, a l'«Il·lustració», poesies d'un autor «desconegut», que signava «Joan Maragall».

Un temps després, en una estada a Puigcerdà,⁶³ on Maragall acudia perquè hi feia sojorn estiuenc la que ben aviat seria la seva muller, Clara Noble,⁶⁴ Matheu descobrí, a iniciativa de la seva muller, físicament i socialment, la identitat de Joan Maragall, i en féu la coneixença directa. Una coneixença que des d'aleshores (amb l'episodi de les noces del Poeta i l'edició d'ofrena de les seves poesies), esdevingué altíssima amistat.⁶⁵

63. Respecte a Puigcerdà i Maragall, ens permetem de remarcar que l'estrofa que figura en la lauda de la façana de l'Ajuntament d'aquella Vila, conté una errada, per omissió, en la seva 3.ª ratlla, que ha de dir:

«i amb un ull quasi incommovible aguaita»

Com que la lauda, tot i ésser relativament recent, i commemorativa, és bastant il·legible, valdria la pena de refer-la i subsanar aquell defecte de transcripció. (Veg. p. 95, «A muntanya», del vol. I de l'O. C., ed. 1960.)

64. Les noces de Joan Maragall i Clara Noble foren celebrades el 27 de desembre de 1891 (Veg. nota 50).

65. Del vol. inèdit *Francesc Matheu i la Renaixença* (fols. 86-87), de Roser Matheu, transcrivim, amb agràida permissió de l'autora:

«A la fonda de Puigcerdà, com en totes les d'aquella època, no s'estilaven taules individuals al menjador; hi havia només una taula que se'n deia rodona, però que no era precisament rodona, sinó llarga, tan llarga com calia per a que s'hi anessin afegint els nous arribants. La presidia el client més antic en estada, que n'ocupava el centre; els nouvinguts, per torn a cada costat d'ell, i al davant en el mateix ordre. Els Matheu seieren, doncs, a un dels extrems de la taula. Durant el dinar cada un conversava si li plavia amb el veí del costat o el del davant. Al vespre, retirats ja al dormitori, Joaquina digué al seu marit: «Al costat meu, a taula, seu un xicot de molt bona conversa; t'interessaria parlar amb ell?»

Al dia següent, després del dinar, la reflexió es repetí: «Aquell jove diu coses molt interessants. No sé qui pot ser, però estic certa que és algú».

Vingué l'hora del repartiment del correu, hora esperada pels estiuejants que s'aplegaven entorn del taulell on el conserge cantava la correspondència rebuda. L'home cridava els noms que constaven al sobre; i tot d'una sonà: «Joan Maragall!» Avançà un jove prim, d'aire distingit; prengué la missiva i es retirà fent-se pas entre el grup. Una mà se li posà sobre el muscle, retenint-lo, al mateix temps que li preguntaven:

—Vostè és Joan Maragall?

—Sí, senyor.

—Es vostè qui m'envia, fa anys, versos per a «La Il·lustració Catalana»?

—Sí, senyor.

—I ha tingut la patxorra! de trobar-nos aquí i no donar-se'm a conèixer?

Maragall envermellí fins al blanc dels ulls davant el repte afectuós del qui havia de ser, d'aquell moment endavant, el seu amic; el que des del mes de gener en que esdevingué director de la Il·lustració, no havia deixat de preguntar-se, en

Per això no és d'estranyar (carta n.º 17, del 5 d'agost de 1905) que Matheu doni a Maragall «l'enhorabona més d'amich per la naixença del nou infant⁶⁶ i cregui que li desitja una bona cura complerta a la seva pobra senyora qu'es ja una mare benemèrita». I afegeix, amb pròpia experiència conjugal: «Les hem d'estimar molt a les dones per lo que pateixen pels nostres fills. Ditzós V. que la té ben valenta! I Déu la hi conservi. La meva's felicita a tots dos».

Tant la llar literària, doncs, com la domèstica, de Matheu, s'interfereixen en la dels Maragall, amb una afectuosa cordialitat efectiva.

XIV. Els «Jochs»⁶⁷ i els Maragall

Joan Maragall guanyà el seu tercer premi ordinari, i amb ell el títol de «mestre en gai saber», en els Jocs Florals de Barcelona, l'any 1904: la flor natural, amb la seva «Glosa», al «reialme pirinenc» (que «serà el millor

rebre versos firmats Joan Maragall: «Segurament és un pseudònim. Qui deu ser aquest xicot? I sona bé: Joan Maragall; Joan Maragall.». «Ara el seu collaborador era el seu company de taula, encara que per pocs dies més; hi feia temporada perquè hi tenia, estiuellant, la seva promesa, Clara Noble, amb la que s'havia de casar el desembre següent (1891). El matrimoni Matheu se'n tornava així que podia a Sant Julià on trobaria les nenes i els amics. Però d'aquell contacte, una idea havia nascut al front del director de la *Il·lustració*: Maragall es casava el 27 del proper desembre; ell li faria present dels seus poemes acoblats en edició privada. Mogué els amics, organitzà i el dia de la boda el nuvi rebia l'edició sencera, perfectament embalada en una caixeta feta a mida.»

Val a dir que l'ofrena anava signada per alguns seus amics: Soler i Miquel, Sardà, Ixart, Oller, entre altres. Solervicens, en les seves *Dades biogràfiques de Joan Maragall* (vol. XXV de les O. C. de J. M., Eds. Edimar, S. A., pp. 97-98), no esmenta aquestes efemèrides on Matheu fou protagonista. Ho fa, en canvi (1891), en relació a «L'Avenç», revista en la qual Maragall publicà aquell any dues poesies originals i una traducció de Goethe.

Joan A. Maragall (carta particular a l'autor d'aquest treball, datada a Barcelona en 30 de maig de 1969) ens deia: «Crec que pot haver-hi un error» (en la versió transcrita en l'anterior nota) «perquè, si no recordo malament, aquest primer viatge del meu pare a Puigcerdà no es va produir el mateix any del seu casament, sinó un o dos anys abans». En tot cas, però, el que importa és l'exactitud de les circumstàncies de la coneixença, en la memòria de Francesc Matheu, transmesa oralment a les seves filles.

66. «El nou infant» era aquesta vegada, Guillem, novè de la dinastia.

67. Veg. l'edició (1954) de l'«Antologia dels Jocs Florals» (i síntesi històrica), n.º 149 de la Biblioteca Selecta, «Tria i pròleg d'Octavi Saltor. Introducció de J. M. de Sagarra. Ordenació i notes de Josep Miracle», dedicada a Francesc Matheu Fornells, i encapçalada pel seu retrat. En el pròleg li és feta una extensa al·lusió biogràfica, justificativa del volum. Posteriorment, el 5 de maig de 1959, amb ma-

dels reialmes»⁶⁸. Amb la discreció que caracteritzà sempre Francesc Matheu en tots els seus actes —en aquest cas les seves intervencions pulquèrrimes en el mecanisme interior de la Institució— adreça a Maragall (carta n.º 14, del 25 d'abril de 1904) la seva felicitació: «Suposo cert lo que diuen els diaris y li envio l'enhorabona y les gràcies per avalorar el títol».

Però Matheu resulta desairat, en una petició consecutiva al trofeu: la del «retrato de la Reyna de la Festa, per poder fet ab temps un bon gravat. Com més grosseta la fotografia, millor». Potser, per estimular l'aquiescència postulada, afegeix encara, com a final de la carta: «Enviaré proba de l'article». La qual cosa demostra, per altra banda, que, tanmateix, el Poeta havia accedit a la col·laboració periòdica a la «Il·lustració», tema comentat en el nostre incís anterior.

La negativa maragalliana, que no podem documentar epistolament, ve, així i tot, presumida per una nova carta de Matheu (carta n.º 15, del 28 del mateix abril de 1904), on «respectant, naturalment, la repugnància de V. en lo que es refereix al retrato de la seva Sra., pensi que qualsevol periodich li publicarà en una instantània feta de qualsevol manera, y allò anirà al gros públich. Aquí resultaria una cosa quasi íntima, en família. Anirian junts els retrats d'ella y V. y seria una pàgina de Jochs Florals

terials d'aquest llibre, i altres, fou dedicada una de les sessions públiques de *Cultura literària* de la Casa del Llibre, a la commemoració del centenari dels Jocs Florals de Barcelona, amb intervencions i lectures per Joan Oller Rabassa, Felip Graugés, J. M. de Sagarra, Manuel Bertrán Oriola, Josep Miracle, Jordi Rubió i Balaguer i l'autor d'aquest assaig, amb textos, entre altres, de Manuel Milà i Fontanals, Antoni de Bofarull, Joan Alcover, Joan Maragall, Jacint Verdaguer i M. Menéndez y Pelayo, davant d'una nombrosa i qualificada assistència, presidida precisament per la filla major de Francesc Matheu, Reina de la Festa de 1921, Montserrat Matheu Sadó.

68. Amb el volum *Enllà*, publicat en 1906, guanyà Maragall el premi Fastenrath als Jocs Florals de Barcelona de 1910, presidits per Miquel S. Oliver, i on Josep Carner obtingué la flor natural i el mestratge en gai saber. Competí, per a dit premi, amb les «Horaciones» del canonge mallorquí, ja «mestre», com el propi Maragall, Miquel Costa Llobera. Aquesta pugna literària, tan rellevant, motivà una conciliadora poesia amical de Joan Alcover (veg. en les O. C. de íd., a la p. 30 del vol. de la Bibl. Perenne de l'Edit. Selecta).

Per altra banda, direm que Joan Maragall fou *mantenedor* dels Jocs Florals de Barcelona els anys 1897, 1903 i 1908, i participà directament en les deliberacions dels jurats. Per ex.: entorn dels de 1897, escrigué, el 23 d'abril, al seu amic Antoni Roura: «Ahir vàrem fallar. Ja veuràs quin bon gust hem tingut». Quant als altres premis ordinaris obtinguts foren: l'englantina (1894, amb *La sardana*) i la viola (1896, amb *El mal caçador*).

destinada als floralistes y prou». Es referia Matheu sens dubte al muntatge d'una pàgina de la «Il·lustració», parella, en certa manera, a la ja comentada en la primera carta de Maragall aportada en aquest treball. Potser per aquell record, Matheu no es pot estar de reblar els seus arguments: «No vull molestarlo però li demano que sospesi aquesta rahó y determini. A més que serà trist no poder fer nosaltres lo que podrà fer qualsevol estrany».

Nogensmenys, els Maragall mantingueren la resistència a exhibir llur efígie a la «Il·lustració», amb la consegüent contrarietat de Matheu. Quatre anys després, però (carta n.º 19 del 14 de febrer de 1908), l'eximi patrici floralista demana novament a Maragall el retrat de la seva muller per a la «Galeria de les Reynes dels Jochs Florals», amb motiu del cinquantenari de la restauració dels Jocs. «No li he dit res fins a tenir assegurada la totalitat, fins dels primers anys: ara ja es la única que falta». «Aquesta vegada no em pot dir que no», comença Matheu. I, efectivament, aquesta vegada el prec fou atès, com era raonablement de preveure.⁶⁹

No pas com una compensació, sinó pel relleu de la personalitat de Maragall, penúltim dels «mestres en gai saber», a ell fou atribuït⁷⁰ (carta n.º 20, del 15 d'abril de 1908) el discurs de gràcies de la festa d'aquell any, on integraren el jurat qualificador tots els «mestres» vivents, sota la presidència d'honor de Miquel-V. Amer, supervivent dels VII Mantenedors dels inicials de la restauració (1859). El cicle Maragall-Matheu, Matheu-Maragall, quedava, tanmateix, incomplert. La prematura mort de Maragall (20 de desembre de 1911) impedí que, com li pertocava, i com sens dubte Matheu preveia, D. Joan arribés a ocupar la presidència de la Festa.

69. Els esposos Maragall accediren, i el retrat de Na Clara Noble Malvido figura en la galeria de les Reines dels Jocs Florals de Barcelona, editada com a miscel·lània gràfica amb motiu del cinquantenari de llur restauració. Pocs anys més tard (1914), ja mort Maragall, la seva filla major, Helena, fou també Reina dels J. F. de B., elegida pel poeta i enginyer Evelí Dòria Bonaplata. És avui la degana de les vivents. Aquella altra «Reina», la senyora Clara Noble Malvido, vídua de Joan Maragall Gorina, morí a Barcelona el 26 d'abril de 1944. Deixava vivents aleshores els seus tretze fills, varis d'ells amb nombrosa descendència. En ésser escrites aquestes ratlles, els néts maragallians vivents són 37; i 83 els besnéts.

70. Maragall acceptà la comanda. El seu breu discurs és, sens dubte, el millor «de gràcies» de la Institució (els J. F. de B.) i una de les més belles pàgines maragallianes (veg. a la p. 811 del vol. I de la O. C. de J. M., ed. de l'any 1960 de la Bibl. Perenne). Actuà de secretari Artur Masriera, darrer «mestre» proclamat (1905).

XV. *«Un silenci molt pur»*

Com és sabut, l'epitafi que «Xènius» dedicà a Joan Maragall, consistí, poèticament, en aquest distic decasil·làbic:

*«Jo d'aquest mort no sabia parlar-ne
sinó després d'un silenci molt pur.»⁷¹*

Per la seva banda, en el seu discurs d'ingrés a aquesta Acadèmia, Francesc Matheu, amb rotunda modèstia, es veia ell mateix.

*«Sentint que, del refrany, la paraula és pels altres
i el silenci per mi.»*

Aquest doble silenci reverencial que m'he atrevit a trencar, no em sigui retret per vosaltres, sinó disculpat per una devoció personalíssima, àdhuc educadorament formativa de la meva pròpia pregonesa interna, a les tres figures ací evocades, amb intenció lleial de congruència: López-Picó, Maragall, Matheu.

Siguin la vostra presència i el vostre *silenci*, doncs, més que no la meua *paraula*, «ad maiorem eis gloriam».

He dit.

71. El 10 d'octubre de 1906, Joan Maragall actuà de padrí de noces de l'Eugeni d'Ors. Veg. el text del distic orsià en l'*Antologia de poetes catalans moderns*, d'Alexandre Plana (Barcelona, Stat. Catalana d'Edicions, 1914, p. 139).

EL «CARTEIG» MARAGALL-MATHEU

I. CARTES DE JOAN MARAGALL A FRANCESC MATHEU

1. Sr. D. Francesch Matheu.

Estimat amich: No sé com he pogut meréixer, ni menys sé com agraphirli tanta consideració y tant bon afecte com vosté vé demostrantme: n'he vist una nova y gratíssima proba en lo darrer número de la "Il·lustració". Sens falsa modestia, ¿que represento jo ni que representan las meas composicions pera donarme un lloch doblement d'honor en una publicació que ja es per sí la expressió mes alta de l'actual mohiment literari catalá? Lo lloch es doblement d'honor per posarme al costat de vosté (materialment, que no d'altra manera podria sostenirmhi), y per la hermosíssima forma en que m'hi coloca. ¿Desde quant un xicot que girba quatre versos quant una cosa'l furga massa, pot posarse al costat d'un poeta?

La má secreta que desclou la rosa
y en cada bech una armonía hi posa,
há esponcellat mon cor... etc.

Tota la ardencia y tota la frescura al mateix temps de la joventut en quatre paraules: aixó es la poesia, aixó voldria apéndrer jo de vosté. Me fan riurer á mí si'ls amichs me diuhen que escrigui: lo qu'importa á nostra literatura es qu'escriguin els poetes: y vosté escriu molt poch ó al menys deixa coneixer molt poch. Vosté qu'es lo poeta dels joves há d'ensenyarnos los bons camins ans d'estimularnos ab distincions excessivas á avansar vers la llum perenne. Pro per xó conmogut del tot li'n dono gracias.

Maragall

2. Juan Maragall y Gorina

B.L.M.

al Mestre amich Francesch Matheu.

Li dono moltes, pero moltes gràcies per la seva finesa en donarme el dibuix d'en Cabrinetty. Si conegués a n'aquest dibuixant també las hi donaria per haverse volgut inspirar en aquells versos; y li donaria la enhorabona perquè la expressió del dibuix no pot ser més justa, ni més felís, ni més intensa. Cregui que m'ha impresionat de valent.

M'alegro molt que'l llibret l'hi hagi agradat: axó es lo principal per son admirador.

Sempre afim. (rubricat)

S/c Passeig de Gracia, 64 2n. 11 Novembre/95.⁷²

3. Juan Maragall y Gorina

B.L.M.

D. Francesc Matheu.

Estimat amic: Grans mercès per l'exemplar que m'ha dedicat de las sevas poesias. Es llibre que té una forta aroma de poesia. No li conexia "Afany": es de lo mes gros y personal que vosté há fet. Casi tot lo demás li conexia, y me plau que m'ho dongui reunit. "Morta" sempre es nou. De las patrióticas no'n parlem; pro hi há dos versos excepcionalment hermosos:

"Si t'han presa la corona
No t'han pres la majestat."

En la "Tardania" tot se reposa hermosament y tanca el cicle... ¡que sia per començarne un altre en bé de l'art catalá, y per delectació dels seus admiradors! Ja sab qu'en té un de sincer en son amic, Joan Maragall.

21 Janer/99.

4. Amich Matheu: Cregui que de las enhorabonas qu'he rebut la de vosté, tant coral y vibranta, m'há donat un ánimo per anar fins qui sab ahont. Tots plegats hi anirém ahont tinguèm de anar.

Grans mercès. Rebi una encaixada d'amich,

Joan Maragall

Barcelona, 19 Setembre 1902.

72. Aquesta carta de Maragall és resposta a la que, datada la vigília, li tramete Fr. Matheu i que forma part de la present aportació. El «llibret» a què Maragall i Matheu alludeixen, és el recull de «Poesies» editat per «L'Avenç» a la primavera de 1895. Solervicens constata (O. C. de J. M., vol. XXV, apèndix, p. 101) que la crítica acollí l'obra amb grans elogis, on el poeta fou considerat com un innovador. Aquesta circumstància i la del cenacle editor fan encara més estimable l'enhorabona de Matheu i més explicable la gratitud de Maragall.

5. Cauterets, 7 juny 1905.

Estimat Matheu: Aquest any m'en he vingut á Cauterets avans d'hora perque mes endavant tinch que fer á Barcelona. La meua dona me tramet la vostra lletra. Será honra y goig pera mi que les "Vistes al mar" dedicadas al bon amich Catalá estigan pera sempre mes en el seu llibre. Jo are no m'en recordo punt per punt pera ferne una bona copia. Se publicaren en "Joventut" de 1901 del Maig ó Juny per amunt. Las trobarán? Sinó jo cap á St. Joan penso tornar. Ja penso en l'article. Aquí'm teniu a l'Hotel Continental.

Vostre,

Maragall

6. Amich Matheu: Grans mercés per la seva nova mostra de bon afecte. Vosté ha endevinat el doble sentiment d'alegria y tristesa ab que m'en he anat d'aquella casa; y també el que tots dos sentiments se fonen en un de sol ben aixecador: el del amor á Catalunya en que som germans y are mes amichs que may.

Maragall

7. Juan Maragall y Gorina

B.L.M.

Estimat Matheu:

Vosté té una veu que conforta. Há de fer de bon anar a la guerra ab vosté. En la seva veu hi há sempre un alegre: Avant!
Gracies d'havermel are fet sentir.
Son amich de sempre,

Maragall

II. CARTES DE FRANCESC MATHEU A JOAN MARAGALL

s/c 26 Novembre 1906.

8. Targeta 10 Novembre 1895. Barcelona.

Mon distingit amich: endessant papers he trobat un dibuix inèdit d'en Cabrinety qu'es més just que'l guarde V. que no pas jo. Alla va donchs que ben seu es.

Encara no li he dat les gràcies pel seu volum de poesies qu'es deliciós. Perdoneu: la única excusa que tinch es dir que sempre quedo malament ab els amichs i tindrè en V. un testimoni més. No's pense per axó que dexe de ser son verdader amich y devot.

9. *Carta 17 Setembre 1902. Caldes de Malavella.*

Mon estimat amich: veig per els diaris d'avuy que li han denunciat l'últim article "La Patria Nueva" y no se estarme d'enviarli ab aquest motiu quatre mots de simpatia.

Sempre llegexo ab fruició'ls seus articles; però aquests últims, tan serens, tant plens de seny, en les planes del Brusi, m'engrescavan perquè preveya l'etzegallada qu'ha vingut. Y aquesta etzegallada ens dona la rahó als catalanistes.

Sento'l disgust que li pugan causar en venjansa de les veritats cantades, però per lo motiu de la venjansa'l felicito ab tota l'ànima. Permeti que li envii una encaxada ben ferma son admirador y amich de cor.

10. *Postal 18 Desembre 1902. Caldes de Malavella.*

Una altra encaxada per l'article d'avuy. Fora encarcaraments: la llengua franca y la terra franca.⁷³

Son devot y amich,

11. *Carta 14 Abril 1903. Barcelona.*

Amich Maragall: he vist la noticia de la seva separació del Brusi y m'he quedat dubtant si sentirho ó alegrarme.

Perque'l Brusi encara es una gran trona per un predicador com V., y es llástima que servexi per estúpits ó mal intencionats.

Però per altra part V. havia de patir entre mitx de gent tan inferior o dolenta.

No he cregut en les rahons que dona la gacetilla y he pensat que'l drach y Sn. Jordi no poden anar plegats sino barallantse.

Y creguïsho, Maragall, hem de matar al drach y als dragonets.

Una encaxada del seu amich y devot,

12. *Carta 13 Desembre 1903. Barcelona.*

Il·lustració Catalana.

Mallorca, 371.

Barcelona.

Amich Maragall: fins a riscos de que m'envie al botavan per amohinós, he d'insistir en ma pretensió d'obtenir la seva col·laboració per aquesta pobra Catalana que tant ho necessita.

Voldria axecarla de nivell y per axó voldria obtenir de quatre amichs com

73. Aquesta postal (n.º 10) de Fr. Matheu a Joan Maragall alludeix a l'article d'aquest «*Las lenguas francas*» (veg. O. C. de J. M., vol. II, ed. de 1960 de la Bibl. Perenne, p. 655).

V. una ajuda constant, encara que no sia més que d'un article per mes, que sortissen alternats, de manera qu'a cada n.º hi hagués una plana almenys que s'ho valgués.

Lo mateix he sol·licitat de n'Oliver y altres y espero que tots m'ajudaràn. Així li prego a V.

No hi há temes fixos, ni plassos perentoris, ni rès de limitacions; solament poder contar ab un article almenys dins de cada mes.

Tinga compassió y diguim que si y enviem lo primer.

Ho espera ab ansia son amich y devot,

13. *Carta 15 Gener 1904. Barcelona.*

Il·lustració Catalana.

Mallorca, 287.

Barcelona.

Amich Maragall: he demanat ultimament la col·laboració mensual a un altre articulista, n'Oliver y ja tinch son primer article. La he demanada per periodos més llargs a n'Alomar y ja'l tenim. Y V. qu'es el primer qu'he desitjat y desitjo, no m'ha enviat encara la primera quartilla. No m'hi sé resignar. Per axó vinch a amohinarlo una vegada més, pregantli que fassa per mi aquella vida nova de que'm parlava a cap d'any. Encara més: si'm vol veure a mi, lo millor es fixarse un dia del mes per la entrega dels articles; axí ho farà, sinó crègui que li passaràn els mesos sense trobar l'hora de ferlos. Axis ho hem fixat ab n'Oliver, cada dia 15, y'l primer ha vingut puntualment. A més, axó té la ventatge de poder contar jo ab l'original escalonat y'm permet combinar los números ab calma segur de no tenir aglomeracions ni buyts.

Li prego qu'ho pensi y's determini a ferho, ab el benentès que si a mes del article a dia fixo se n'hi ocorre algun altre a qualsevol temps, no'm farà sinó favor enviantmel.

Si li sembla be lo que li proposo, vegi si podria fixar el 20 o 25 y axis podriam comensar en l'últim n.º d'aquest mes.

Tinch fam de posar aquesta Il·lustració a un bon nivell literariament, y Vs. son els qu'ho han de fer. Encara que sia ab un xich de sacrifici, fàssiho. Li demano d'amich.

Espareantho, li queda sempre afm. y devot son s.s.

14. *Carta 25 Abril 1904. Barcelona.*

Il·lustració Catalana.

Mallorca, 371.

Barcelona.

Amich Maragall: suposo cert lo que diuen els diaris y li envio l'enhonra y les gracies per avalorar el títol.

Li agraïria qu'ab tota la reserva que vulga'm facilités el retrato de la

Reyna de la festa, per poder fer ab temps un bon gravat. Com més grosseta la fotografia, millor.

Sempre son devot admirador i amich,
Enviaré proba del article.

15. *Carta 28 abril 1904. Barcelona.*

Il·lustració Catalana.

Amich Maragall: permetim no més una observació que V. estimarà en lo que valga.

Respectant, naturalment, la repugnancia de V. en lo que's refereix al retrato de la seva Sra., pensi que qualsevol periodich li publicarà en una instantànea feta de qualsevol manera, y allò anirà al gros públich. Aquí resultaria una cosa quasi intima, en familia, anirian junts el retratos d'ella y V. y seria una pàgina de Jochs Florals destinada als floralistes y prou.

No vull molestarlo però li demano que sospesi aquesta rahó y determini.

A més que serà trist no poder fer nosaltres lo que podrà fer qualsevol estrany.

Sempre al seu servey son devot y amich.

16. *Carta 6 juny 1904. Barcelona.*

Il·lustració Catalana.

Amich Maragall: suposo que l'edició de "La montaña" es la que's cuyda de fer l'Oller per encàrrech de la Sra. Pastor.⁷⁴ S'imprimia en una fulla de paper de fil a l'impremta de Mestres.

Cap intervenció hi he tingut. Si ho haguessen pogut fer a ca'n Thomas (que aleshores no podien) si que me'n hauria cuidat jo. Ara es cosa exclusiva de l'Oller.

Fóra que fos una nova edició qu'allavors no sé d'hont haja sortit.

Sempre son amich y devot,

17. *Carta 5 Agost 1905. Camprodon.*

Il·lustració Catalana.

Amich Maragall: He rebut la seva del 3 y l'he ensenyada a n'en Patxot. L'enhorabona més d'amich per la nexensa del nou infant y cregui que li desitjo una cura completa a la seva pobre senyora qu'es ja una mare benemèrita. Les hem d'estimar molt a les dones per lo que patexen pels nostres

74. Aquesta «Sra. Pastor» es deia «Mercedes», com ens precisa amablement l'actual degà dels escriptors catalans Joan Oller i Rabassa, fill de Narcís Oller i Moragas, alludit en la carta de Fr. Matheu.

fills. Ditzós V. que la té ben valenta! y Déu la hi conservi. La meva's felicita a tots dos.

Ara deu ser qüestió només de paciència per no precipitarse. Tot va be quan acaba be.

Gràcies per haver pensat en l'article en mitj d'aquestes tribulacions y perdonim que l'hagués amohinat demanantli. Sempre al seu servey son amich de cor,

18. *Postal 23 Novembre 1906. Barcelona.*

Il·lustració Catalana.

Amich Maragall: He llegit son article "Entenemnos" y no'm se estar d'enviarli una bona encaxada. V. es l'únich que podia parlar axis al nostre jovent desencaminat.

Si ara li giran l'esquena, dexi'ls anar: senyal que no faràn rés de bo y més val que prenga el bitllet fins a París mateix hont se consumiran d'impotencia.

Sempre son admirador y amich afm,

19. *Carta 14 Febrer 1908. Barcelona.*

Il·lustració Catalana.

Amich Maragall: aquesta vegada no'm pot dir que no. Pel cinquantenari estem fent la Galeria de les Reynes dels Jochs Florals, y espero que no'm negarà per aquest objecte, la fotografia de la seva Sra. esposa. No li he dit rés fins a tenir assegurada la totalitat fins dels primers anys: ara és ja la única que falta, y li prego ab tota la forsa de la meva ànima que no'm negui aquest favor a mi, aquest tribut als Jochs. La fotografia li tornaré intacta. Si pot ser de la época del seu regnat, millor.

I ab moltes gracies per endavant li queda sempre afm. amich y devot,

20. *Carta 15 Abril 1908. Barcelona.*

Il·lustració Catalana.

Amich Maragall: els Mantenedors, reunits el diumenge passat, acordaren designarlo a V. per fer el dicurs de gracies y m'encarregaren demanarli que accepti aquesta petita molestia com li demano ab tot empenyo. El disabte a les 7 ens tornem a reunir per comensar la feyna; li estimaríam que vingúés, y si per qualsevol motiu no pogué, que'ns enviés la llista de les composicions que V. hagi triat perque les que ningu tinta apuntades aniràn al cove y axis quedarà feta la primera tria.

Demà li enviaré'ls plechs que li falten veure.

Sempre son amich y devot,

DISCURS DE CONTESTA DE L'ACADÈMIC DE NÚMERO PERE BOHIGAS

Sr. President,
Srs. Acadèmics,
Senyores, Senyors,

És per a mi un gran goig complir l'encàrrec que m'ha fet l'Acadèmia, de donar la benvinguda al nostre nou company Octavi Saltor. Vaig conèixer-lo en els dies llunyans de la nostra infantesa, quan ell i jo fèiem els primers cursos de batxillerat als Germans Maristes del carrer de Llúria. Saltor anava un curs més endarrere que jo, però això no fou cap obstacle per encetar una amistat que ha durat sempre. Des d'aleshores puc dir que he anat seguint al dia la carrera d'Octavi Saltor, home de lletres i home d'acció alhora. Aquesta doble activitat ha seguit un curs paral·lel, i fins diria que l'acció ha donat un matis molt particular a l'activitat literària de Saltor. Resumir la seva obra és difícil per la seva gran exhuberància. Fer la seva bibliografia encara ho fóra més per la seva enorme extensió i dispersió, i gairebé m'atreviria a dir que fóra obra de titans.

Octavi Saltor nasqué a Barcelona el 28 de març de 1902. Seguí els estudis de Dret i Filosofia i Lletres a la nostra Universitat, on es llicencià el 1923. Des de jove manifestà clara disposició per a l'estudi i per a l'acció. Tot just entrat a la Universitat, als 16 anys, fou elegit secretari de la Junta permanent del memorable II Congrés Universitari Català, que tingué lloc el 1918. Acabats els seus estudis es consagrà a l'exercici

de l'advocacia i de la política. Milità a la «Lliga Regionalista», després «Lliga Catalana», la qual el portà a l'Ajuntament de Barcelona en les eleccions de 1934. Fou vocal del Patronat Escolar els anys 1934-1936, i Vicepresident de la Comissió de Cultura i Tinent d'Alcalde els anys 1935-1936. Així mateix ha estat Vicepresident de la Societat econòmica d'Amics del País, de la qual és membre numerari, entre els anys 1935 i 1951, i ha format part de les ponències que aquesta entitat nomena cada any per a la concessió de premis. L'any 1952 pronuncià al Palau de la Música el pregó inicial del XXXV Congrés Eucarístic Internacional que es celebrà a Barcelona.

El seu prestigi com advocat i els seus coneixements jurídics l'han portat a desempenyar importants càrrecs: ha estat diputat i comptador de la Junta de Govern del Col·legi d'Advocats de Barcelona en els anys 1935-36 i 1949-54. Des de l'any 1957 és membre de número de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, de Barcelona, de la qual és en l'actualitat secretari efectiu. El seu discurs d'ingrés versà sobre el tema *Conciencia jurídica en la obra poética maragalliana* (Barcelona, 1960). Ha format part del jurat per a la concessió dels premis jurídics Raimond d'Abadal en els anys 1960-61 i Manuel Duran i Bas en els anys 1959 i següents i figura entre els redactors de la *Revista Jurídica de Cataluña*, i en el seu Consell de direcció.

Si de la Jurisprudència passem a les lletres trobarem la presència de Saltor en nombroses entitats i el veurem participar en moltes empreses. L'any 1927 fou secretari dels Jocs Florals de Barcelona, dels quals fou nomenat arxiver i membre del Consell directiu el 1935. Entre els anys 1931 i 1934 fou professor de Literatura catalana a la Federació de Joves Cristians de Catalunya i a l'Escola d'estiu de la Generalitat, i del 1961 al 1964 ho ha estat de Filologia i Historiografia catalanes a l'Ateneu Barcelonès. El 1934 fou secretari del jurat del premi de Poesia «Joaquim Folguera» que atorgava la Generalitat de Catalunya. Passat l'interval de la Guerra civil, i a partir de 1947, el nostre company ha actuat en nombrosos jurats i comissions. Fou vocal de la Junta local del centenari de Miguel de Cervantes l'any 1947; secretari de la Comissió cultural del Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona, el 1952; vocal diocesà de relacions culturals de la branca masculina d'Acció Catòlica, els anys 1956-58; vocal del premi de poesia catalana Ciutat de Barcelona des de 1958 a 1963; del Jurat internacional de novella «Ateneo Arenyense» i del Jurat dels Jocs Florals de la Plaça de la Llana, del qual és membre

permanent, des de 1959. Formà part de la Comissió organitzadora de la doble commemoració del centenari de Maragall, els anys 1960-1961, i és mantenedor perpetu de la Companyia literària «La Ginesta d'Or», de Perpinyà, i Mestre dels Jocs d'aquesta entitat des de 1962. Aquest mateix any ingressà a l'«Academia del Faro de San Cristóbal». És també delegat d'Espanya a la societat «Amics de Paul Claudel» a París i «soci» (correspondent) i Mestre en Gai Saber de l'Acadèmia Provençal del Felibrige.

Aquests càrrecs, però, no s'han limitat a la representativitat, sinó que han anat acompanyats d'una activitat incansable de conferenciant i de publicista sobre temes jurídics, econòmics, polítics, apològics, culturals, literaris, etc., als Ateneus de Madrid i Barcelona, Biblioteca espanyola de París, Collegis d'Advocats de Barcelona i Balears, Ateneu Mercantil Valencià, Col·legi notarial de Barcelona, on, el 1947, pronuncià la conferència inaugural de curs; «Assotiation Polytechnique» de Perpinyà, etc. La seva obra de periodista ha estat també copiosíssima. Durant anys escrigué un editorial diari a «El Dia», de Terrassa, i ha estat, o és, col·laborador del *Diario de Barcelona*, *El Noticiero Universal*, *Destino*, *Cataluña-Exprés*, etc., de Barcelona; *Ya*, de Madrid; *Levante*, de València; *Diario de Mallorca*, de Palma; *Amitié Franco-Espagnole*, de París, etc. Octavi Saltor, que ocupa un lloc brillant en l'advocacia barcelonina, té una obra tan vasta com pugui tenir-la un periodista professional. Una memòria privilegiada i unes facultats excepcionals d'improvisació li han permès portar aquesta activitat de publicista i de conferenciant a un ritme realment incomprensible en un home dedicat a l'exercici d'una professió absorbent, com la d'advocat. Segons confessió pròpia, la seva mitjana de producció ha estat sovint la d'un article o conferència per dia.

Però el tipus de periodisme que en aquesta casa ens interessa més és el literari, i en aquest ordre l'actiu d'Octavi Saltor és també considerable. Només la seva bibliografia sobre Maragall ultrapassa les cent cinquanta fitxes. Començà de molt jove la crítica literària als periòdics. Durant els anys 1923 i 1924 estigué encarregat de la crítica de llibres catalans, especialment literaris, a *La Revista*, que publicava López-Picó, on continuà la tasca iniciada per Joaquim Folguera i Josep Lleó. A la *Revista de Poesia*, que dirigia Marià Manent i que comptava amb un brillant cos de redacció (Tomàs Garcés, Jaume Bofill i Ferro, Anna M.ª de Saavedra entre altres) les notes crítiques d'Octavi Saltor hi sovintejaren. A la pàgina literària d'«*El Correo Catalán*» estigué encarregat de la rubrica general de crítica de llibres catalans, i a la *Revue de Catalogne* tingué

cura de la rúbrica de crítica d'obres narratives. Quan Manuel de Montoliu plegà en la publicació del seu *Breviari crític*, a les columnes de *La Veu de Catalunya*, la redacció d'aquest diari, per indicació del mateix Montoliu, encarregà la seva continuació a Octavi Saltor, el qual la portà a terme amb el títol *Els nostres llibres*. Durant més d'un any aparegué a *La Veu* un article diari de Saltor, fins que deixà enllestida la crítica del considerable munt de llibres que Montoliu havia deixat per fer. Aquesta obra valgué l'honor al nostre company que una selecció dels seus articles fos reproduïda com apèndix al darrer volum del *Breviari crític*.

És impossible, a través d'aquestes notes, molt incompletes, de refer l'activitat d'Octavi Saltor, que com haureu pogut observar, és vasta i dispersa. El nostre escriptor no és home de deixar dormir les coses molt de temps al fons d'un calaix. Treballa al dia. El seu dinamisme li ho demana. Cal excloure, doncs, de la vasta obra de Saltor qualsevol forma de narcissisme literari. No ha estat fet per a contemplar-se, sinó per a comunicar-se, i ho fa a través del mitjà més eficaç, que és el full periòdic. Això no obstant, els mètodes analítics, que exigeixen treball més parsimoniós i reposat no li són estranys i quan s'hi ha aplicat ho ha fet amb resultats satisfactoris. Hom pot comprovar-ho en els seus treballs extensos, pocs en relació amb la seva immensa producció escampada per diaris, revistes i revistetes.

En aquests assaigs més llargs traspua d'una banda la catolicitat ferma de l'autor, que amara tota la seva obra, sigui de la natura que es vulgui. En segon lloc hi trobem manifestat un esperit amplement comprensiu, i dic comprensiu referint-me no tant a la capacitat interpretativa com a la gama diversíssima que l'obra saltoriana abasta. No sé que Saltor, crític, hagi foragitat ningú del temple literari ni que hagi fulminat cap anatema; però si ho hagués fet, suposo que hauria estat per motius ideològics, que haurien barrat el pas a l'obra en qüestió, no per motius estètics. Les malles de la seva crítica són prou amples perquè pugui entrar-hi tothom, o si més no hi trobin lloc tendències molt diverses i estèticament divergents. I també en tota l'obra literària de Saltor, tan crítica com poètica, es reflecteix un rígid ordre pre-establert, alhora resultat d'una moral i d'una estètica.

L'esperit cristià de l'obra del nostre escriptor és tan notori que no cal ni parlar-ne i respon a unes conviccions fermes i a una actuació constant de la seva vida que resta prou palesa en les dades biogràfiques suara recordades. El tema religiós en la literatura ha atret, de vegades, la seva

atenció i ha donat lloc a alguns assaigs d'un cert valor dintre la seva obra: *L'ancestralisme cristià com a factor líric*, *El franciscanisme de Verdaguer*, *Poesia Josefina verdagueriana*, i a un nombre relativament elevat de poemes. Un dels seus reculls poètics, *El rescat diví*, publicat a Ciutat de Mallorca, el 1958, fou prologat pel bisbe de Girona, Dr. Narcís Jubany i Arnau.

Aquesta amplitud de criteri enlloc s'ha demostrat tan plenament com en el llibre *Les idees literàries en la Renaixença Catalana*, guanyadora del Premi Pelfort de Literatura, atorgat per la Societat Econòmica Barcelonessa d'Amics del País, l'any 1933, i publicat l'any següent per Editorial Bàrcino. Aquesta obra cerca més aviat posar de relleu la continuïtat d'una temàtica a través de la Renaixença, que assenyalar la trajectòria estètica d'aquesta, seguint-ne els canvis. Comenta, és cert, fites històriques cabdals, com l'Oda de l'Aribau, els Jocs Florals, l'aparició de la figura de Guimerà, i alguns fenòmens evolutius, com el descens del pairalisme i la superació del tòpic rural en l'escena i la novellística; però al costat d'això, i m'atreveixo a dir que per damunt d'això, Saltor cerca el fil conductor que uneix les generacions, fet que queda ben clar en aquells capítols que tenen per objecte principal demostrar la continuïtat de la nostra moderna literatura a través de certs temes, com els mites populars considerats com a factor líric, el rastre bíblic i el simbolisme amorós i la seva evolució humana. En la coincidència temàtica de poetes separats per diverses distàncies, com Anicet de Pagès i Puig i Guerau de Liost, per exemple, veu el nostre escriptor «una confirmació més de les que en aquest treball anem recollint sobre la nostra continuïtat literària i sobre la unitat substantiva i la tradició responsable compartida per tots els autors d'aquest segle [de Renaixença] del nostre idioma i del nostre conreu de la lírica, en el qual com en el cant de Maragall "ens dem les mans"» (pàg. 101). Aquest punt de vista ha estat reblat pel nostre nou company en altres indrets del llibre, la qual cosa ens permet dir que Saltor ha cercat en la història la continuïtat més que les diferències, les quals, d'haver-les cercades, també les hauria trobades. Aquesta actitud li ha permès dir que «una de les virtualitats del nostre moviment renaixentista ha estat precisament la relació íntima que en tot moment i des dels seus començos ha servat amb els seus antecedents i amb les seves conseqüències, amb la seva història i amb la seva futuritat, i que ha fet possible una densitat tant forta espiritualment i culturalment en aquesta centúria [de Renaixença], necessària després de tants segles de decadència literària i psico-

lògica, però que altrament no hauria tampoc estat assolida sense aquella immediata i activa unitat de conjunt» (pàg. 129).

Per contrast aquesta amplitud crítica em fa pensar en la reacció culturalista que dominà el sector més actiu del nostre panorama literari durant la trentena d'anys que precediren la Guerra civil, i em recorda l'oposició entre monstre i cultura que establí Eugeni d'Ors, enfrontant la literatura de signe romàntic que retia culte a la natura (el monstre), i la de signe culturalista i «arbitrari» que ell impulsà. No hi ha dubte que Octavi Saltor per formació i per opció pertany al corrent culturalista, sense, però, renegar de l'altre, que ell ha comprès i al qual ha fet costat, actuant com entusiasta campió de la festa dels Jocs Florals, esdevinguts el símbol d'un corrent literari. Per obra d'aquesta comprensió ampla, Octavi Saltor, deixeble en poesia de López Picó, ha estat el promotor de l'erecció d'un bust, en un jardí públic de Barcelona, a la venerable figura de Francesc Matheu, i és ensems membre de l'«Academia del Faro de San Cristóbal», on es manté viva la flama del record a la figura d'Eugeni d'Ors, que adoctrinà durant quinze anys la joventut del nostre país —quinze anys, per cert ben feconds— i produí un viratge decisiu de la nostra cultura i de la nostra literatura, de signe ben diferent del que perpetuaven els Jocs Florals. I sigui'm permès aquí de recordar unes mostres de l'activitat de Saltor en el sí de l'«Academia del Faro de San Cristóbal», com són el seu discurs d'ingrés, l'any 1962, *Aproximación barcelonesa a un cincuentenario de Xenius*, i les respostes a dos discursos de recepció: *La palabra en la ciencia y en la poesía*, del Dr. Pere Piulachs, el 1964, i *Eugenio d'Ors crítico de Arte*, del señor Cesàreo Rodríguez-Aguilera, el 1968.

Tornant a l'obra crítica d'Octavi Saltor no puc passar per alt dos assaigs que serveixen de pròleg a l'obra completa de dos dels nostres més il·lustres poetes contemporanis: Josep M.ª López Picó i Josep M.ª de Sagarra. Tots dos estudis són anàlisis conscienciosos de la producció d'aquests poetes, que en demostren un coneixement profund i contenen judicis de valor força atinats. Una coneixença completa permet al crític abastar l'obra dels dos poetes en la seva totalitat, contemplar-la panoràmicament, i des d'aquesta altura descobrir-ne els fils conductors i les constants dins de llur evolució. Tot i estimant igualment els dos pròlegs, considero especialment instructiu el que precedeix l'obra de Josep M.ª López Picó, per tal com aquest il·lustre poeta i membre d'aquesta casa tenia fortes afinitats ètiques i estètiques amb el company que ara rebem. En

tots dos una postura cívica era determinada per uns condicionaments complexos que constitueixen alhora doctrina i norma. Afinitat, aquesta, que els relaciona tots dos amb la figura d'Eugeni d'Ors. Per a tots ells la moral, la creació artística, l'ordre cívic, mantenen lligam estret. La interferència d'aquestes valors diverses frena l'impuls de cada una d'elles i les subordina a una unitat superior, a una escola de vida, que es troba a la base de la concepció que ells tenen de l'Art i de l'activitat socio-política: «Inquietud serena, sense fatiga», com la que demanava el nostre company a Betlem pel Nadal del 66.

I ara, abans d'acabar, cal que dediqui unes paraules al treball que Octavi Saltor acaba d'oferir-nos. Aquest discurs ajunta tres noms que en la història literària representen tres tendències ben definides i ben diferenciades. Malgrat, però, les diferències de formació i de gustos que els separaven, aquests tres homes estigueren units per una bona amistat. La figura central del tercet fou Francesc Matheu, els més vell dels tres, home generós, no pas fàcil a l'assimilació de nous corrents literaris i que en els anys de la seva maduresa fou el representant més significatiu de la tradició flouresca. ¿Vol dir això que Francesc Matheu, sempre recordat a l'Acadèmia, s'havia girat d'esquena a la joventut de començaments de segle? Segur que no. Hi havia un mur que el separava d'aquella joventut, que fou la seva resistència a acceptar les normes ortogràfiques de l'Institut. Però ell, si se li acostaven els joves, no els rebutjava. Francesc Matheu acollia amb amor a la seva revista *Catalana* els originals que li enviava qualsevol poeta jovenet, dels que aleshores cantaven els desenganys i la serralada, com deia Carner, i eren aquests joves els que després l'abandonaven i canviaven de bandera, impulsats per les desavinences gramaticals. Entre Matheu i Maragall no podia haver-hi dissensions d'aquesta mena, en part, perquè no els dividí la baralla ortogràfica i perquè, bé que literàriament fossin tan diferents, tots dos eren força comprensius i sensibles al calor de l'amistat, de la qual cosa són testimoni les lletres que ara publica Saltor, que demostren també com la poesia de Maragall, des del començ, impressionà profundament Francesc Matheu. Diferent dels dos, en tant que poeta, fou Josep M.ª López Picó, noucentista des del seu primer opus que data de l'any 1910. L'amistat que en vida uní Saltor amb Matheu i López Picó reviu pòstumament en la medalla que des de breus moments penja al pit del nostre nou company. Aquesta medalla abans havia estat portada per Josep M.ª López Picó, i abans d'aquest, per Francesc Matheu i Fornells. Una preclara successió

de noms, en els quals hom veu significativament representades dues gran èpoques de les nostres lletres contemporànies: la continuadora de la tradició romàntica i la noucentista, aquesta amb una concepció de l'obra literària i amb afanys cosmolites i culturalistes que l'altra no va tenir. El servei a la terra i l'amor a la llengua fou el principal lligam que uní aquestes figures.

En el discurs d'Octavi Saltor hi ha dues parts de proporcions gairebé iguals. El *Tribut* és l'elogi protocolari al seu predecessor Josep M.ª López Picó, que en aquest cas ha pres unes dimensions bastant més grans que les del simple elogi. Això tot sol hauria pogut ésser el discurs d'entrada i cal assenyalar el valor que té com aportació a l'estudi de la figura literària de López Picó. Aquest *Tribut*, atapeït de notes, conté moltes dades interessants per a qui es proposi estudiar el nostre poeta. L'altra part és el discurs pròpiament dit, que el nostre nou company gentilment ha intitolat *Ofrena*. Aquesta consisteix en l'epistolari inèdit Joan Maragall-Francesc Matheu (7 missives del primer i 13 del segon). Dels dos corresponents el que queda més ben retratat és Francesc Matheu. Les seves lletres revelen un home de tracte obert i generós. Aquesta aportació documental per ella sola dóna valor al discurs d'Octavi Saltor, que des d'aquest moment queda incorporat a les activitats de L'Acadèmia. Que per molts anys pugui participar a les nostres tasques!

BIBLIOGRAFIA LITERÀRIA SELECTA D'OCTAVI SALTOR

POESIA:

Cendra votiva, Publs. de "La Revista", Barcelona, MCMLII. (Amb uns "Versos blancs a O. S. en el cinquantè aniversari dels seus anys madurs", de J. M. LÓPEZ-PICÓ.)

Port-Salvi, sonets. Torrell de Reus editor, Barcelona, 1955. (Amb una "Introducció" de JAUME BOFILL I FERRO i un "epíleg" de J. M. LÓPEZ-PICÓ.)

El rescat diví, pròleg de Mons. NARCÍS JUBANY I ARNAU, Bisbe Auxiliar de Barcelona. Ed. "La Font de les Tortugues", Ciutat de Mallorca, 1960.

ASSAIG:

Marian Aguiló i la seva poesia, 1921, "Revista de Catalunya", Barcelona.

L'ancestralisme cristià com a factor líric, "Estudis Franciscans, Barcelona, 1924.

La nova amor de Girona (estudi sobre Joan Badia, poeta gironí), al n.º 2, vol. I, de la "Revista de Poesia", Barcelona, 1925.

Les idees literàries en la Renaixença Catalana, vol. III de la Col·lecció "Assaigs i monografies" de la Edit. Bàrcino, Barcelona, 1934. (Premi Pelfort de Literatura 1933 amb el títol *La continuïtat del nostre pensament literari*.)

Panorames de l'obra poètica de J. M. López-Picó, Barcelona, 1948. (Pròleg al vol. I de las O. C. Bibl. Excelsa.)

El franciscanismo en Mosén Jacinto Verdaguer (en el cincuentenario de su muerte), "Estudios Franciscanos", Barcelona-Sarrià, 1953.

Conciencia jurídica en la obra poética maragalliana, Barcelona, 1960. (Discurs d'ingrés a la "Academia de Jurisprudencia y Legislación de Barcelona".) Versió catalana a la col·lecció "Criterion".

El poeta Josep M.ª de Sagarra, Barcelona, 1962. (Pròleg a les O. C. "Poesia", Bibl. Perenne de la Edit. Selecta.)

Aproximación barcelonesa a un cincuentenario de "Xènius", Barcelona, 1962. (Discurs d'ingrés a la "Academia del Faro de San Cristóbal". Reproducció al vol. II de "Miscellanea Barcinonensia", 1962.)

Pòrtic a la Contribució a l'epistolari de Joan Alcover, anotació de MIQUEL GAYÀ. Bibl. Renaixença (textos, documents, estudis), vol. III, Edit. Bàrcino, Barcelona, 1964.

Poesía josefina verdagueriana, n.º 44 de "Estudios josefinos", Valladolid, 1968. Reproducció íntegra d'homenatge en el n.º 103 de la revista "Templo", Barcelona, setembre de 1969.

La poesia de Guillem Colom, introducció al vol. "Primavera d'hivern" de la col·lecció "Els Llibres d'Or", n.º 4, Barcelona, 1969.

Altres pròlegs (més d'un centenar) i articles literaris i crítics a "La Revista", "Revista de Poesia", "Criterion", "Revue de Catalogne", "La Veu de Catalunya", "El Correo Catalán", "El Noticiero Universal", "Diario de Barcelona", "Tele-Estel", "Diario de Mallorca", etc.

Nombroses conferències literàries en tribunes de dins i fora del país.